Memorial
Auschwitz
Birkenau
State Museum

פנייה לעזרת הציבור
בשימור אתר ההנצחה והמוזיאון אושוויץ-בירקנאו

אושוויץ הוא כאב בלתי פוסק במצפון העולם. שרידי מחנה הריכוז וההשמדה הנאצי מעלים את הרגעים האפלים ביותר בתולדות האנושות.
במקום זה, בשנים 1940 – 1945 רצחו הנאצים הגרמנים מעל מיליון יהודים וגם רבבות פולנים, צוענים בני השבטים Roma ו-Sinti, שבויי מלחמה סובייטים ואנשים חפים מפשע אחרים.

אנחנו סומכים על עזרתכם בשימור האתר, המבנים וכל שרידי אושוויץ; זו תהיה גם הנצחת קרבנותיו.

מאנשי רצון טוב אנו מבקשים לתרום דרך אתר האינטרנט שלנו
www.auschwitz.org.pl
או לחשבון הבנק שלנו שפרטיו מופיעים להלן:
Bank Pekao SA oddział Bielsko-Biała
Bielsko-Biała, ul. Grunwaldzka 40a
IBAN: PL15 1240 1170 1111 0000 24185 907
SWIFT: PKOPPLPW

תודה!

ISBN 978-83-7704-002-7

מכ-50 מחנות המשנה של אושוויץ.

• **29 ביולי –** בפעם הראשונה מקבלות בעלות הברית ידיעה – ממקורות גרמניים – על השמדת יהודים בתאי הגזים באושוויץ. מוסר הידיעה הוא אדוארד שולטה (Schulte), תעשיין גרמני בעל השקפות אנטי-נאציות. החל בסתיו שנת 1940 מקבלות בעלות הברית ידיעות מסודרות על מה שקורה באושוויץ. מקורן של ידיעות אלה הוא בעיקר הממשלה הפולנית הגולה בלונדון, הנמצאת בקשר מתמיד עם תנועת המרי הפולנית בתוך המחנה עצמו ובסביבותיו.

• **אוגוסט** – מתחיל הגירוש לאושוויץ של 25 אלף יהודים מבלגיה ו-10 אלפים יהודים מיוגוסלביה.

• **30 באוקטובר** – ליד המפעל לקואצ'וק סינתטי שנבנה על ידי IG Farbenindustrie מוקם מחנה משנה בשם בונה (Buna), שנקרא מאוחר יותר אושוויץ III-מונוביץ. בשנים 1942 – 1944 הוקמו 47 מחנות משנה ומפקדות חיצוניות השייכות ל-KL Auschwitz. האסירים במחנות אלה עבדו בעיקר במפעלי תעשייה גרמנים.

• **אוקטובר** – מתחיל הגירוש לאושוויץ של 46 אלף יהודים מאזורי החסות צ'כיה ומורביה.

• **דצמבר** – הטרנספורט הראשון של יהודים מנורבגיה. בשני טרנספורטים הגיעו בסך הכול כ-700 איש.

• **13 בדצמבר** – הטרנספורט הראשון של פולנים שגורשו ממחוז זמושץ במסגרת "תוכנית המזרח" (Generalplan Ost) של הגרמנים – גירוש והשמדה של כ-50 מיליון סלאבים (פולנים, רוסים, ביאלורוסים, אוקראינים ואחרים); הכוונה הייתה ליישב בשטחים שיתפנו מתיישבים גרמנים ממרכז אירופה וממזרחה. התהליך כולו עמד להתחיל באדמות פולין.

• **סוף השנה** – רופאי ס"ס מתחילים בניסויים לעיקור של אסירים ואסירות.

1943

• **26 בפברואר** – בבירקנאו מוקם 'המחנה המשפחתי' לצועני בני שבט הרומה.

• **מרס** – מתחיל הגירוש של 55 אלף יהודי יוון.

• **22 במרס – 25 ביוני** – שלטונות המחנה מפעילים ארבע משרפות עם תאי גזים במחנה אושוויץ II-בירקנאו.

• **7 ביוני** – עובדים אזרחים של מפעלי קרופ מתחילים בהרכבת מכונות באולם שנחכר משלטונות המחנה. מאות חברות גרמניות מעורבות בבניית מחנה אושוויץ. רבות מהן, כגון IG Farbenindustrie או Siemens מגדילות את רווחיהן הודות לניצול עבודת האסירים.

• **19 ביולי** – ההוצאה להורג הפומבית הגדולה ביותר. כעונש על בריחת כמה אסירים ועל קשרים עם אוכלוסיה אזרחית, מוציאים אנשי הס"ס להורג בתלייה 12 אסירים פולנים.

• **9 בספטמבר** – בבירקנאו מוקם 'מחנה משפחתי' טרזיינשטאט ליהודי גטו טרזיינשטאט.

• **אוקטובר** – מתחיל הגירוש של 7,500 יהודי איטליה

1944

• **מאי** – מטוסי בעלות הברית טסים מעל אושוויץ ומצלמים מן האוויר. בחודשים הבאים נראים בתצלומים המשרפות והעשן המיתמר. באוגוסט מתחילים צבאות ארה"ב ובריטניה להפציץ את בית החרושת לקאוצ'וק סינתטי ולדלקים נוזליים של הקונצרן הגרמני IG Farbenindustrie. המפעל נמצא במרחק קילומטרים אחדים מבירקנאו.

• **16 במאי** – מופעלת שלוחת רכבת בתוך המחנה וכך אפשר להביא את הטרנספורטים עם המגורשים ישירות לתאי הגזים II ו-III של מחנה אושוויץ II-בירקנאו. מתחיל הגירוש לאושוויץ של קרוב ל-438 אלף יהודי הונגריה.

• **10 – 12 ביולי** – חיסול 'המחנה המשפחתי' טרזיינשטאט. הנאצים רוצחים בתאי הגזים כ-7 אלפים יהודים.

• **אוגוסט** – מתחיל הגירוש לאושוויץ של 67 אלף יהודי גטו ליטזמאנשטאט (לודז').

• **2 באוגוסט** – חיסול 'המחנה המשפחתי' של הצוענים – אנשי הס"ס רוצחים בתאי הגזים קרוב לשלושת אלפים צוענים.

• **12 באוגוסט** – מתחיל הגירוש לאושוויץ של 13 אלף פולנים, שנאסרו בהמוניהם עם פרוץ מרד ורשה.

• **7 באוקטובר** – מרד הזונדרקומנדו (Sonderkommando). במהלך המרד נהרגים 3 אנשי ס"ס ו-450 אסירי הזונדרקומנדו, אסירים יהודים שנכפתה עליהם שריפת גופות הנרצחים.

• **נובמבר** – נעצרת ההשמדה ההמונית של היהודים בתאי הגזים.

1945

• **6 בינואר** – ההוצאה להורג האחרונה של כ-7- פולנים שנדונו למוות על ידי בית דין גרמני לשיפוט מהיר. ארבע יהודיות שהורשעו בעזרה להכנת מרד הזונדרקומנדו נתלות בהוצאה להורג פומבית אחרונה.

• **17 בינואר** – מתחילה 'צעדות המוות' – אנשי הס"ס מפנים קרוב ל-60 אלף האסירים שהיו אותה עת ב-KL Auschwitz.

• **21 – 26 בינואר** – הגרמנים מפוצצים את תאי הגזים והמשרפות בבירקנאו.

• **27 בינואר** – 7 אלפים אסירים זוכים לראות את שחרור אושוויץ בידי הצבא הסובייטי.

תולדות אושוויץ – לוח אירועים

1939

• **1 בספטמבר** – גרמניה הנאצית תוקפת את פולין. פורצת מלחמת העולם השנייה.

• **סוף השנה** – בשל המאסרים ההמוניים של פולנים שגרמו למחסור במקומות כליאה בבתי הכלא בשלזיה עילית ובזגלמביה דומברובסקיה (Dąbrowskie Zagłębie), משרדי מפקד הס"ס והמשטרה בעיר ורוצלב הוגים רעיון של הקמת מחנה ריכוז לפולנים.

1940

• **27 באפריל** – לאחר בדיקה של אתרים שונים, מוציא מפקד הס"ס היינריך הימלר צו להקמת מחנה ריכוז בעיירה אושוויינצ'ים, שנקראה כבר בפי הגרמנים אושוויץ; המחנה יוקם בשטחי הקסרקטין של הארטילריה הפולנית.

• **14 ביוני** - שלטונות גרמניה שולחים לאושוויץ משלוח ראשון של אסירים פוליטיים – 728 פולנים, בתוכם קבוצה קטנה של יהודים פולנים. יום זה נחשב ליום הראשון לפעילות המחנה. בסך הכול נרשמו במחנה בשנים 1940 – 1945 קרוב ל-400 אלף אסירים, מתוכם 270 אלף גברים.

• **19 ביוני** – מתחיל הגירוש של אוכלוסיית האזור במטרה להתפטר מעדים, אך גם כדי למנוע אפשרויות למגע עם האסירים ולצמצם אפשרויות בריחה. הגירושים הבאים קשורים עם תוכנית הפיתוח של אושוויץ. בסך הכול הגרמנים מגרשים מאושוויץ ומכפרי הסביבה לפחות חמשת אלפים פולנים. בנוסף, כל האוכלוסייה היהודית של אושוויינצ'ים – כשבעת אלפים איש – מגורשת לגטאות בסביבה. שמונה כפרים נחרבים כליל, מעל 100 בניינים הנמצאים בסמיכות למחנה נחרבים.

• **6 ביולי** – נמלט האסיר הראשון, טדיאוש וייובסקי (Wiejowski). רק כמה מאות אסירים מתוך יותר ממיליון איש שנשלחו אליו, מנסים לברוח בכל שנות קיומו של המחנה. רובם פולנים, שבויי מלחמה סובייטים ויהודים. הצליחו להימלט פחות מ-150 איש.

• **סתיו** – תנועת ההתנגדות הפולנית מעבירה מידע על המחנה לממשלה הפולנית הגולה בלונדון.

• **22 בנובמבר** – הוצאה להורג ראשונה בירייה. נהרגו 40 פולנים.

1941

• **1 במרס** – מפקד הס"ס, היינריך הימלר, מגיע לביקור ראשון באושוויץ. בין השאר הוא פוקד להרחיב את המחנה ולספק לקונצרן IG Farbenindustrie עשרת אלפים אסירים לבניית מפעלי תעשייה.

• **23 באפריל** – כתגמול על בריחת אסיר, דן מפקד המחנה רודולף הס עשרה אסירים למוות בהרעבה.

• **6 ביוני** – המשלוח הראשון של אסירים פוליטיים צ'כיים. לראשונה נשלחים לאושוויץ אסירים שאינם פולנים.

• **3 בספטמבר** – מתחיל רצח המוני בעזרת גז ציקלון B. ביום זה מתו כ-600 שבויי מלחמה סובייטים ו-250 פולנים.

• **סתיו** – שלטונות המחנה מפעילים את תא הגזים הראשון באושוויץ I.

• **אוקטובר** – מוקם מחנה לשבויי מלחמה סובייטים במחנה אושוויץ I מתחילה בניית חלקו השני של המחנה, אושוויץ-בירקנאו II, בשטח הכפר ההרוס בז'ז'ינקה.

• **11 בנובמבר** – ההוצאה להורג הראשונה ליד "קיר המוות": הנאצים הורגים בירייה 151 אסירים פולנים.

1942

• **תחילת השנה** – מתחיל הרצח ההמוני של יהודים בתאי גזים.

• **מרס** – מתחיל הגירוש לאושוויץ: 27 אלף יהודים מסלובקיה ו-69 אלף יהודים מצרפת.

• **1 במרס** – מחנה אושוויץ II-בירקנאו מתחיל לפעול.

• **26 במרס** – אלפיים הנשים הראשונות מובאות לאושוויץ. עד סוף פעולתו של המחנה נרשמו בו כ-310 אלף נשים.

• **מרס – יוני** – מופעלים תאי גזים ארעיים בשטח הצמוד לאושוויץ II-בירקנאו.

• **אביב** – ה-Judenrampe – הרמפה שבין המחנות אושוויץ I ו-אושוויץ II-בירקנאו - מתחילה לפעול. לכאן הגיעו הטרנספורטים עם היהודים שנשלחו לאושוויץ. כן הגיעו לכאן פולנים, צוענים ואסירים בני עמים אחרים.

• **מאי** – מתחיל הגירוש לאושוויץ של 300 אלף יהודים מפולין ו-23 אלף יהודים מגרמניה ומאוסטריה.

• **4 במאי** – אנשי הס"ס עורכים את הסלקציה הראשונה במחנה בירקנאו. האסירים שנבחרו נרצחים בתא הגזים.

• **10 ביוני** – מרד וניסיון בריחה מאורגנת של כ-350 אסירים פולנים שהיו במחנה עונשין בבירקנאו. 7 הצליחו; מעל 300 נהרגו.

• **יולי** - מתחיל הגירוש לאושוויץ של 60 אלף יהודים מהולנד.

• **יולי** - מופעל מחנה המשנה גולשאו (Golleschau) ליד מפעל הצמנט בגולשוב ליד צישין – הראשון

סרט תיעודי

לפני הביקור באתרי המוזיאון או אחריו אפשר לצפות בסרט תיעודי שאורכו 15 דקות (יש צורך בכרטיס). הסרט הוא חלק מן החומר שצילמו צלמי הצבא האדום ומוצג בו שחרור אושוויץ על ידי החיילים הסובייטים, אסירים משוחררים ועדויות לפשעים שנעשו כאן.

המעבר בין המחנות

המרחק בין אושוויץ לבירקנאו הוא 3 ק"מ. אפשר לעבור את המרחק הזה ברגל, בדרך המובילה באזור שפעלו בו מפעלי התעשייה הגרמנים, הסדנאות, המחסנים, המשרדים והתשתית הטכנית של המחנה. כאן עבדו ומתו אסירים רבים. אפשר לראות כאן שרידים של כמה שלוחות רכבת והרמפות - מקום הגעת המגורשים ומקום הסלקציות של רופאי הס"ס. בסמוך לשני המחנות יש מגרשי חנייה, כך שאפשר להגיע ממחנה למחנה ברכב פרטי. בין שני המחנות נוסע גם אוטובוס העומד לרשות המבקרים ללא תשלום.

"מיליוני אנשים בעולם יודעים מה הייתה אושוויץ. עם זאת הנושא המרכזי הוא איך להבטיח שבתודעת האנשים ובזיכרונם ייחרת, כי רק החלטתם היא שתקבע אם טרגדיה כזו תקרה שנית. רק אנשים יכלו לגרום לטרגדיה כזאת ורק בכוחם של אנשים למנוע אותה".

(פרופ' ולדיסלב ברטושבסקי, אסיר אושוויץ לשעבר וחסיד אומות העולם)

העניין בהיסטוריה הטרגית של אושוויץ אינו פוחת עם חלוף השנים.

כתובת המוזיאון:

PAŃSTWOWE MUZEUM AUSCHWITZ-BIRKENAU
ul. Więźniów Oświęcimia 20
32-603 Oświęcim, Polska
tel. (+48) 33 843 20 22
fax (+48) 33 843 19 34 /843 18 62
www.auschwitz.org.pl
e-mail: muzeum@auschwitz.org.pl

מחברי הטקסט:
Jadwiga Pinderska-Lech, Jarko Mensfelt, Teresa Świebocka
עריכה גרפית וסדר: Agnieszka Matuła, Grafikon
דפוס: Grafikon , Jaroszowice 324, 34-100 Wadowice
טל: 20 46 873 33 (48+) פקס: 22 46 873 33 (48+)
www.grafikon.com.pl, e-mail: biuro@grafikon.com.pl
נוסח עברי: מרים בורנשטיין
התצלומים בחוברת זו לקוחים מאוספי המוזיאון הממלכתי אושוויץ-בירקנאו; חלקם באדיבות:
Ryszard Domasik, Lidia Foryciarz, Wojciech Gorgolewski
Nel Jastrzębiowska, Henryk Makarewicz, Jarko Mensfelt , Stanislaw Momot, Rafał Pióro, Mieczysław Stec, Wiesław Zieliński
וכן באדיבות בית הנוער הבינלאומי באושוויינצ'ים ובית ספר מס' 653 במוסקווה.

© 2010 Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau

אתר מחנה אושוויץ I

באושוויץ I הקימו אנשי הס"ס את המחנה הראשון לגברים (בשנת 1940) ולנשים (בשנת 1942). כאן נערכו הניסויים הראשונים בהמתת אנשים בעזרת גז ציקלון B, כאן רצחו את היהודים מן המשלוחים הראשונים, כאן נערכו הניסויים הרפואיים הנפשעים, כאן נערכו רב ההוצאות להורג בירייה וכאן היה גם בית המעצר של המחנה, שהיה מיועד לאסירים מכל חלקיו; כאן נמצאה גם המפקדה הראשית של הס"ס ורב המשרדים. מכאן ניהלו שלטונות המחנה את עבודות הפיתוח של כל חלקי המחנה.

צילום: ירקן מנספלט

טליתות. קטע מתצוגה באתר אושוויץ I.

אתר מחנה אושוויץ II-בירקנאו

במחנה בירקנאו בנו הנאצים את רב המתקנים להשמדה המונית; במתקנים אלה הם רצחו כמיליון מיהודי אירופה. בירקנאו היה גם מחנה הריכוז הגדול ביותר (למעלה מ-300 צריפים פרימיטיביים, ברובם עשויים עץ) שבו שהו בשנת 1944 למעלה מתשעים אלף אסירים: יהודים, פולנים, צוענים, אזרחי בריה"מ ואחרים. באתר המחנה-לשעבר נשמרו מקומות מלאים באפר אדם ושרידי מחנה רבים אחרים.

גודל האתר, עשרות הצריפים הפרימיטיביים שנשמרו ומאות שרידי צריפים שנהרסו, למעלה מ-13 ק"מ גדר המחנה, 10 ק"מ דרכים ומעל 2 ק"מ פסי רכבת מצליחים להסביר את מלוא הארכיטקטורה המיוחדת לאושוויץ. אחת הייתה מטרתה – רצח.

פנים צריף לבנים שבו התגוררו אסירים בבירקנאו.

צילום: ואסלב זיליוקי

ביקור מודרך

בביקור בשני אתרי המחנות רצוי להסתייע במדריך מוסמך, בעל רישיון הדרכה מטעם המוזיאון (ביקור עם מדריך הוא חובה לקבוצות מאורגנות). ביקור כזה יבטיח את הבנת הרקע ההיסטורי וייעל את הביקור בין המוצגים.

לרשות המבקרים עומדים מדריכים בשפות: איטלקית, אנגלית, גרמנית, הולנדית, הונגרית, יפאנית, סלובקית, ספרדית, סרבית, עברית, פולנית, צ'כית, צרפתית, קרואטית, רוסית, שוודית.

בירקנאו. מצבה בינלאומית לזכר קרבנות המחנה.

צילום: דריוש דוראסיק

הזמנת מדריכים:
באמצעות האינטרנט: (reservation@auschwitz.org.pl)
בטלפון: 99 80 844 00/81 844 33 (48+) - מספרים אלה פעילים בימים שני עד שישי משעה 7.00 עד 15.00; בשעות אחרות אפשר להתקשר למספר: 02 81 844 33 (48+) – הפעיל בשעות הפתיחה של המוזיאון.
הזמנה באמצעות פקס: 27 22 843 33 (48+)
הזמנה במקום, בנקודת הכניסה למבקרים. שם אפשר גם להסדיר את התשלום למדריך, לשכור אזניות ולשלם עבור הצפייה בסרט התיעודי המוצג במקום. בשל הביקוש הרב מומלץ להזמין מדריך מראש. שירותי המדריכים הם בתשלום.

ספרי הדרכה

לפני תחילת הביקור אפשר לרכוש את :"מדריך המוזיאון" (בשפות שונות) ובו תיאור תמציתי של כל האתרים ואולמות התצוגה וכן מפות אושוויץ ובירקנאו בציון מסלול הביקור.

שעות הביקור

אתרי המחנות-לשעבר של המוזיאון פתוחים שבעה ימים בשבוע בשעות אלה:

15.00 – 8.00	**דצמבר – פברואר**
16.00 – 8.00	**מרס, נובמבר**
17.00 – 8.00	**אפריל, אוקטובר**
18.00 – 8.00	**מאי, ספטמבר**
19.00 – 8.00	**יוני – אוגוסט**

לשכת המידע על אסירים-לשעבר, הארכיון, האוספים, הספרייה, המינהלה ומחלקות אחרות פתוחים מיום שני עד יום שישי (להוציא ימי חג) בשעות 7.00 – 15.00. ב-1 בינואר, ב-25 בדצמבר וביום הראשון של חג הפסחא המוזיאון סגור.

מחנה אושוויץ I.

הביקור – הערות כלליות

משך הביקור תלוי כמובן בהעדפות ובתחומי עניין של המבקר, אך להתמצאות כללית בשטח וביקור באתר שני המחנות-לשעבר כדאי להקדיש כ-3.5 שעות. למי שבוחרים להסתייע במדריך, יש אפשרות בחירה בין ביקור כללי (כ-3.5 שעות), ביקור על פי דגשים נבחרים (כ-6 שעות) או ביקור בן יומיים.

הכניסה לאתר הזיכרון היא ללא תשלום. אפשר לבקר בתערוכות ובחלק מן המתקנים המקוריים של שני המחנות-לשעבר, אושוויץ I ואושוויץ II-בירקנאו. באתר אושוויץ I לא כל הבלוקים פתוחים לציבור; באושוויץ II-בירקנאו אפשר להיכנס לרוב הצריפים.

יש לזכור ארבעה אתרי זיכרון חשובים, הנמצאים במרחק-מה מן המחנות-לשעבר:

• השטח שבו פעל תא הגזים הראשון בבירקנאו, "הבית האדום" (הנמצא במרחק של כמה מאות מטרים מן הגבול הצפוני של בירקנאו);
• המקום שבו נמצא תא הגזים השני בבירקנאו, "הבית הלבן" (במרחק כמה מאות מטרים מן הגבול המערבי של בירקנאו);
• שלוחת הרכבת, "יודנרמפה" (Judenrampe), זה המקום שאליו הובאו משלוחי המגורשים – יהודים, פולנים וצוענים (בין אושוויץ לבירקנאו, כ-1.5 ק"מ מן המחנות)
• קבר האחים של האסירים שמתו ממש לפני השחרור וזמן קצר אחריו.

מחנה אושוויץ II-בירקנאו.

אתרי המוזיאון הנמצאים במרחק מה מן המחנות-לשעבר אושוויץ I (A) ואושוויץ II-בירקנאו (B):
• שני תאי הגזים הראשונים בבירקנאו (1, 3)
• שלוחת הרכבת, שאליה הגיעו משלוחי המגורשים (4)
• אובליסק לזכר הנרצחים הסובייטים (2)
• קבר האחים של האסירים שמתו ממש לפני השחרור וזמן קצר אחריו (5).

המרכז הבינלאומי להוראת אושוויץ והשואה מארגן בין היתר:

• **לימודי המשך**
לימודי המשך, הנמשכים שלושה טרימסטרים, מיועדים למורים, מוכרים על ידי רשויות החינוך ומאורגנים יחד עם האקדמיה הפדגוגית של קרקוב. כל הנושאים הנוגעים למחנה ולאסיריו מוצגים בצורה אינטרדיסציפלינרית, על רקע תולדות הטרור הנאצי והפשעים נגד האנושות: בעיקר פשעים נגד היהודים, אבל גם נגד פולנים, צוענים וקרבנות אחרים. מתוך ההקשר הרחב של התהוותם והתפתחותם של משטרים טוטליטריים, בוחנת תוכנית הלימודים תופעות כגון גזענות, אנטישמיות וכל גילוי של חוסר סובלנות. כמו כן נדונות סוגיות יסוד הנוגעות למלחמת העולם השנייה ותוצאותיה, תולדות עם ישראל ותרבותו וכן השתקפותם של אלה בספרות, באמנות ובהגות.
המרצים הם חוקרים בעלי שם בתחום ההיסטוריה, הסוציולוגיה, חקר הספרות ונציגים אחרים של מדעי הרוח כמו גם עובדי המחקר של המחיאון.

• **סמינריונים**
מפגשים הנמשכים ימים אחדים ומשתתפים בהם מורי המקצועות ההומניסטיים, מחנכים ואנשי דת, המלמדים בחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות ומטרתם להכין את הנוער לביקור במחיאון. תוכנית הסמינריונים כוללת: הרצאות על גורלן של קבוצות לאומיות ודתיות שונות במחנה אושוויץ, הקרנת סרטי תעודה על אושוויץ והשואה, הרצאות בארכיון ובמחלקת האוספים וכן ביקורים יעודיים באתרי המחנה השונים.

• **ימי עיון**
ימי העיון מטפלים באירועים החשובים ביותר בתולדות KL Auschwitz ומיועדים למורים וכן לבוגרי ההשתלמויות של המרכז, המבקשים להעמיק את הידע שלהם על אושוויץ, על השואה ועל תקופת מלחמת העולם השנייה. ימי העיון מרחיבים את היריעה בנושאים הנדונים בסמינריונים ובלימודי ההמשך. הם גם הזדמנות להחלפת דעות על חינוך הנוער.

• **ביקורים לימודיים למחנכים ולנוער מפולין ומחוצה לה**
הביקורים הלימודיים מאפשרים היכרות עם תולדות אושוויץ על רקע הכיבוש הגרמני בפולין ובאירופה. עבור כל קבוצה מכינים המארגנים מכלול סוגיות, על פי הגיל, תחומי העניין והציפיות של משתתפיה.

סמינריון בינלאומי למורים מאירופה.

ביקור באתר מחנה ההשמדה לשעבר
אושוויץ – מקום בעל חשיבות רבה בעולם בן זמננו

עד כה ביקרו במחיאון ובאתר ההנצחה אושוויץ-בירקנאו למעלה מ-30 מיליון איש מכל רחבי העולם.

זמן קצר לאחר השחרור הפך אתר מחנה הריכוז וההשמדה אושוויץ לאתר הנצחה בעל חשיבות רבה לעולם בן זמננו. על כך יעידו המספרים הגדלים והולכים של המבקרים – עד היום ביקרו במחיאון ובאתר ההנצחה אושוויץ-בירקנאו למעלה מ-30 מיליון אישי מכל רחבי העולם. החל בשנות התשעים של המאה העשרים הולך מספר המבקרים ועולה. מדי שנה מבקרים במחיאון כמיליון איש המגיעים ממאה מדינות ויותר. הנוכחות הרבה ביותר היא של פולנים וגם אמריקנים, בריטים, איטלקים, גרמנים, צרפתים וישראלים. גם מנהיגים פוליטיים וראשי מדינות רבים חולקים כבוד לקרבנות המחנה והם רואים את הביקור בו כחובתם המוסרית. המקום הזה נחשב לאחת האזהרות הגדולות ביותר לאנושות כולה. ולדיסלב ברטושבסקי, חסיד אומות העולם, לשעבר שר החוץ הפולני ואסיר המחנה, אמר: "אושוויץ הוא בית הקברות הגדול ביותר בעולם ללא מצבות, בית קברות שבו אין מקום להניח אבן או פרח לזכרו של אדם יחיד. בית קברות ללא קברים, כי הגופות התנדפו עם העשן תחת השמיים. זה מחייב..".

כל שנה מבקרים באתר ההנצחה אושוויץ-בירקנאו מיליון איש מכל רחבי העולם. לביקור באתר שני המחנות אפשר לשכור את שירותיו של אחד המדריכים המוסמכים על ידי המחיאון.

אתר האינטרנט

אתר האינטרנט של המוזיאון מאפשר היכרות עם תולדות KL Auschwitz וגישה לארכיון ובו שמותיהם של למעלה מ-100 אלף איש שנרצחו במחנה. כתובת האתר: www.auschwitz.org.pl. האתר אף מסייע בהכנות לקראת ביקור באושוויץ: המעיין ימצא בו מידע על הגעה, מחירים, הזמנת שירותי הדרכה ולינה באושוויינצ'ים.

האתר מאפשר גם היכרות עם פעילות "המרכז הבינלאומי להוראת אושוויץ והשואה". כמו כן אפשר למצוא כאן מידע על האירועים החשובים ביותר באתר הזיכרון, על מבנה המוזיאון, על פעילות אגפיו השונים וכן גלריה של תמונות היסטוריות ועכשוויות.

מספרי המבקרים בשנת 2009 לפי יבשות:

כבר שנים אחדות פוקדים את שטח המחנה לשעבר מדי שנה קרוב למיליון איש מכל רחבי העולם.

נוסח פולני | נוסח אנגלי

אתר האינטרנט מושך אליו מאות אלפים גולשים מכל רחבי העולם, המבקשים להתוודע מקרוב אל תולדות אושוויץ.

אחת מצורות הפעילות של המרכז היא עבודה עם נוער. תלמידי תיכון ממוסקווה בתערוכה על הצוענים.

בית ספר מס' 653, מוסקווה

פעילות חינוכית

המרכז הבינלאומי להוראת אושוויץ והשואה

המרכז (הידוע בפולין בראשי התיבות MCEAH) מארגן לימודי המשך, סמינריונים, כנסים, ביקורים ונסיעות לימודיות. עובדי המחקר של המוזיאון ומרצים במוסדות להשכלה גבוהה מנהלים סדנאות ומחנות לימודיים למורים ולנוער מפולין ומחוצה לה. המרכז עוסק גם בארגון תנועת המבקרים במוזיאון.

ב-27 בינואר 2005, במהלך האירועים לציון 60 שנה לשחרור מחנה אושוויץ, חתמו כמה מאות מן האסירים-לשעבר על מגילת היסוד של "המרכז הבינלאומי להוראת אושוויץ והשואה". המרכז הוקם רשמית על ידי שר התרבות של פולין במאי אותה שנה.

אחת מצורות היסוד של פעילות המרכז היא שיתוף פעולה עם נוער ועם מורים בפולין ובמחוצה לה וכן שיתוף פעולה עם מוסדות מחקר מפולין ומחוצה לה.

במסגרת הפעילות החינוכית מתקיימים בין היתר שעורי מוזיאון, הרצאות, סדנאות, כנסים למורים, סימפוזיונים, תצוגות סרטים, תחרויות ציורים ותחרויות חיבורים על נושא המחנה.

היום פתוחות לקהל התערוכות הבאות:
• סבלם, מאבקם והשמדתם של יהודים בשנים 1933 – 1945
• מאבקם וסבלם של הפולנים בשנים 1939 – 1945
• השמדת צועני אירופה
• הטרגדיה של יהודי סלובקיה
• אסירים צ'כים ב-KL Auschwitz
• האזרח הנבגד – לזכר קרבנות השואה מהונגריה
• מגורשים מצרפת אל KL Auschwitz
• בלגיה 1940 – 1944, הכיבוש והגירוש ל- KL Auschwitz
• הרדיפות והגירוש של יהודי הולנד בשנים 1940 – 1945
• שחרור KL Auschwitz - תערוכה פרי עבודתם של הרוסים; חלקה נפתח לקהל ב-27 בינואר 2010 וחלקיה האחרים עדיין בהכנה
• וכן תערוכות שהוכנו על ידי המדינות הבאות: אוסטריה, יוגוסלביה, איטליה.

צילום: ארכיון המוזיאון

קטע מן המחנה אושוויץ-בירקנאו II. בתצלום נראים הצריפים של סקטור הבידוד וכן שרידים של צריפי אסירים אחרים.

תערוכות מתחלפות ותערוכות ניידות

במשך למעלה משישים שנות קיומו ארגן המוזיאון קרוב ל-300 תערוכות מתחלפות ותערוכות ניידות. בתערוכות אלה צפו למעלה מ-15 מליון איש. מחוץ לגבולות פולין הוצגו התערוכות בין היתר במדינות אלה: אוסטריה, בריטניה, צ'כוסלובקיה לשעבר, גרמניה, ישראל, יפן, הולנד, שוויץ, שוודיה, ארה"ב, הונגריה, איטליה, בריה"מ לשעבר.

צילום: ירקו מצלקי

קטע מן התערוכה "האזרח הנבגד" לזכר קרבנות השואה מהונגריה.

ההוצאה לאור

ההוצאה לאור פרסמה כמה מאות כותרים, בתפוצה כוללת של 8 מליון עותקים.

מטרתה העיקרית של ההוצאה לאור היא הנצחת זכרם של קרבנות המחנה, תיעוד השואה ופשעי הנאצים במחנה וקידום רב ככל האפשר של הידע והמודעות לנושא אושוויץ.

ההוצאה מפרסמת בשפות שונות ובין פרסומיה עבודות מחקר, עבודות מחקר פופולאריות, ספרות יפה, זיכרונות, אלבומים, קטלוגים, מדריכים, שירה, כרזות וסרטי תעודה על תולדות המחנה.

בין הפרסומים החשובים ביותר יש להזכיר את הבאים: **לוח האירועים ב- KL Auschwitz** של דנוטה צ'ך, מונוגרפיה בת חמישה כרכים הנוגעת לתולדות המחנה בשם **אושוויץ 1940 – 1945 סוגיות מפתח בתולדות KL Auschwitz** בכמה שפות. מאז שנת 1957 מופיע כתב עת בשם "מחברות אושוויץ" (בפולנית ובגרמנית) ובו דיווחים על עבודות המחקר של מדעני המוזיאון וחוקרים אחרים בסוגיות שונות הנוגעות לתולדות המחנה.

מאז שנת 1994 מופיע גם עלון מידע בשם PRO MEMORIA. עלון זה מיועד להפצה רחבה ככל האפשר של מידע על פעילות המוזיאון וגם על ההקשר המחקרי, הפוליטי והציבורי של פעילות זו. בשונה מן האופי המדעי של "מחברות אושוויץ", העלון מיועד לחוג קוראים רחב ביותר – החל בחוקרים וכלה בתלמידי תיכון.

את כל הפרסומים אפשר לרכוש במקום, בנקודות המכירה הנמצאות בשטח המוזיאון, וגם ברכישה מקוונת באמצעות הספרייה האינטרנטית (www.auschwitz.org.pl).

צילום: תומאש קוביש

יעודה העיקרי של ההוצאה לאור הוא הנצחת זכרם של קרבנות המחנה, תיעוד השואה והפשעים שנעשו במחנה על ידי הנאצים והפצה רחבה ככל האפשר של נושא אושוויץ.

אתר ההשמדה ההמונית של יהודי אירופה

התערוכה מתארת את תהליך ההשמדה החל בהבאת היהודים אל הרמפה של המחנה, דרך הסלקציה שניהלו רופאי הס"ס ועד מותם בתאי הגזים. אחת העדויות המזעזעות ביותר היא קרוב ל-2 טונות שיער שנגזז מראשי הקרבנות. לא פחות מזעזעים הם חפציהם של הנספים. חפצים אלה נמצאו אחרי המלחמה והם כוללים בין היתר טליתות, משקפיים, מזוודות עם שמותיהם וכתובותיהם של הקרבנות, נעליים, תותבות, בגדי ילדים, קערות אוכל ועוד. זהו רק חלק קטן מרכושם של היהודים, החלק שהגרמנים במחנה לא הספיקו לשלוח אל תוככי הרייך השלישי או להשמיד לפני פינוי אושוויץ.

תצלום: יקיו מנספלט

בירקנאו: הריסות תא גזים ומשרפה מס' 3.

הנצחת בירקנאו

לאור העובדה שרב הקרבנות נרצחו בבירקנאו, הוחלט לא להקים שם תערוכה אלא להשאיר את השטח במצבו המקורי.

התערוכה היחידה הקיימת בשטח בירקנאו נפתחה בשנת 2001 בבניין "בית המרחץ" שבו נערך הרישום והחיטוי של האסירים החדשים. את תפקודו של האתר הזה ואת תולדותיו אפשר להכיר כאשר עוברים בין המבנים השונים בסדר שבו אולצו לעבור בהם הקרבנות. באולם האחרון נמצאים כאלפיים תצלומים, שהובאו על ידי היהודים שגורשו לאושוויץ. התצלומים נמצאו לאחר המלחמה.

באתר בירקנאו נמצאת גם מצבה לזכר קרבנות המחנה.

בשנת 2005 הונצחו שני אתרים טרגיים, הקשורים בתולדות הגירוש וההשמדה:

- האתר שבו היה תא הגזים הראשון, שהופעל על ידי הגרמנים באביב 1942 ליד מחנה בירקנאו; אתר זה נודע בשם "הבית האדום";
- שלוחת פסי הרכבת, שבין המחנות אושוויץ ובירקנאו (שנודעה בשם Judenrampe). לכאן הגיעו מאז אביב 1942 ועד מאי 1944 הטרנספורטים עם היהודים, הפולנים והצוענים. כאן עברו היהודים את הסלקציה על ידי רופאי הס"ס.

תצלום: יקיו מנספלט

בירקנאו: לוח הזיכרון ליד הרמפה שלידה היו עוצרות רכבות המגורשים. בקדמת התצלום נראים תצלומים שצילמו הגרמנים בימי המלחמה.

תערוכות לאומיות

באתר מחנה אושוויץ I יש גם תערוכות קבועות נוספות, 'התערוכות הלאומיות', שהוקמו תחילת ביוזמת אסירים מארצות שונות, המאוגדים בוועד הבינלאומי של אושוויץ. מטרתם היא הפצת הידע על הכיבוש הנאצי במדינות שמהן גורשו אנשים לאושוויץ והצגת גורלם.

התערוכה הראשונה מסוג זה הוקמה בשנת 1960. במשך עשרות שנות קיומן של התערוכות אלה חלקן נסגרו, אחרות שונו, במעט או בהרבה, וגם קמו תערוכות חדשות. התערוכות החדשות הן פרי עבודתם של אנשי מקצוע מן המדינות השונות, שאזרחיהן היו אסירים באושוויץ. התערוכות האלה קמות מתוך שיתוף פעולה עם המוזיאון וכפופות לאישור המועצה הבינלאומית ליד מוזיאון אושוויץ.

תצלום: רישרד דוזאסיק

,קיר המוות' שלידו הרגו הנאצים ביריות כמה אלפי בני אדם.

התערוכות ומפעל ההנצחה

אופיו המיוחד של מוזיאון אושוויץ
שטח המוזיאון על אתריו השונים, ההריסות, עקבות פשעים נגד האנושות וזוועות השואה הם המגדירים את המיוחד שבמוזיאון זה. בין היתר נמצאים כאן אתרים עם אפר אדם; שרידי תאי הגזים והמשרפות; המקומות שבהם ערכו רופאי הס"ס את הסלקציה; הדרכים בהן הובלו אנשים אל תאי הגזים; המקומות בהם המתינו למותן משפחות שלמות; אתרי ההתקוממות של האסירים ואתרי הוצאות להורג.

תצלום: לי דוידוביץ' אוצ'ינסקי

תצלומיהם של יהודים אשר גורשו לאושוויץ. התמונות נמצאו בשטח המחנה לאחר השחרור. זהו קטע מן התערוכה המוצגת בבניין ששימש בית מרחץ במחנה בירקנאו.

התערוכה הכללית בשטח מחנה הריכוז אושוויץ I

התערוכה הקבועה הראשונה נפתחה בבלוקים של האסירים בשטחי מחנה אושוויץ I בשנת 1947. בשנת 1955 הוחלפה תערוכה ראשונה זו בתערוכה חדשה, ותערוכה זו, עם מספר שינויים, קיימת עד היום. התערוכה מתארת את שני תפקידי היסוד של KL Auschwitz: **מחנה ריכוז** לאסירים בני לאומים שונים וכן **אתר ההשמדה ההמונית הגדול ביותר** של יהודי אירופה.

תצלום: רעיה דוראסק

במוזיאון אפשר לראות את אחת העדויות המזעזעות ביותר לפשעי הנאצים – קרוב לשתי טונות של שיער נשי שנגזז מראשי הקרבנות.

מחנה הריכוז

התערוכה מציגה את תנאי הקיום של אסירי אושוויץ. רבים מן האסירים קיפחו את חייהם במחנה כתוצאה מעבודת הפרך, הרעב, המחלות, הניסויים וכן הוצאות להורג וצורות שונות של עינויים ועונשים. בתערוכה נמצאים בין השאר תצלומי אסירים שנספו, מסמכים שונים, אך גם עבודות אמנות המציגות את החיים במחנה. בבלוק ששימש כבית המעצר של המחנה (הפתוח לקהל) נשמרו האולמות המקוריים וכן תאים בהם שהו האסירים וכן אנשים מחוץ למחנה שנעצרו בשל ניסיונות לסייע לאסירים. בכמה מקומות על הקירות, הדלתות ואדני החלונות נראים ציורים וכתובות מתקופת המחנה. בבלוק זה יש גם תערוכות המוקדשות לתנועת המרי במחנה, לעונשים, להוצאות להורג וכן לגורלם של 'אסירי המשטרה'. בתאי העונשין במרתפי הבלוק נהגו אנשי הס"ס להחזיק אסירים שנמצאו אשמים בהפרת משמעת המחנה. בשנת 1941 שיכנו שם גם את הנדונים לגווע ברעב. במרתפי הבלוק הזה נספה בין היתר מקסימיליאן מריה קולבה, נזיר פולני, שרצה להציל את אחד האסירים והחליף אותו בקבוצת הנדונים לגווע ברעב. במרתפים אלה עצמם עשו אנשי הס"ס בסתיו 1941 את הניסוי הראשון בהמתה המונית באמצעות הגז ציקלון B.

תצלום: לי דוידוביץ' אוצ'ינסקי

תא גזים מס' 1 במחנה אושוויץ I, כפי שהוא נראה היום.

מלאכת המחקר החלה במחצית שנות החמישים של המאה העשרים. תחילתה פרסום מקורות היסוד ההיסטוריים על המחנה, זיכרונות האסירים וחקר נושאים נבחרים הנוגעים לאושוויץ. ההישג החשוב הראשון היה פרסום "לוח האירועים במחנה הריכוז אושוויץ-בירקנאו" פרי עטה של דנוטה צ'ך. לאחר שעודכן והושלם, פורסם ספר זה באופן עצמאי בגרמניה בשנת 1989 ואחר כך בפולין (1992), בארה"ב (1997) ובאיטליה (2006).

במחצית השנייה של שנות השישים ובשנות השבעים התמקד המחקר בנושאים אלה: מחנות המשנה של KL Auschwitz, תנועת ההתנגדות במחנה ומחנה בירקנאו. במקביל נערכו מחקרי רוחב בנושאים כגון תעסוקת האסירים ב-KL Auschwitz (פרנצ'ישק פיפר), פינוי המחנה, חיסולו ושחרורו (אנדז'י סטשלצקי).

בשנים הבאות התרחב המחקר לנושאים נוספים הנוגעים הן להיסטוריה הכללית של המחנה והן לסוגיות ממוקדות יותר. התוצאה של עבודה זו הם פרסומים עבי כרס כגון: ספר הפטירות באושוויץ, ספר הזיכרון, הצוענים במחנה הריכוז אושוויץ-בירקנאו. כמו כן פורסמו שלושה ספרי זיכרון שהוקדשו לפולנים: ספר זיכרון - הטרנספורטים של פולנים מוורשה ל- KL Auschwitz בשנים 1940- 1944; ספר זיכרון – הטרנספורטים של פולנים למחנה KL Auschwitz מקרקוב וממקומות אחרים בדרום פולין 1940- 1944 וכן ספר זיכרון – הטרנספורטים של פולנים למחנה KL Auschwitz מראדום וממקומות אחרים במחוז קיילצה 1940- 1944.

בספרי הזיכרון, הכתובים בפולנית, ניתחו המחברים לא רק נושאים כגון מספר הטרנספורטים והתמותה במחנה, אלא ניסו גם - ככל שאפשר היה – לשחזר את הביוגרפיה של האנשים שהיו בטרנספורטים אלה. עיקרון זה הנחה גם את מחברי הספר "אנשי הרצון הטוב. ספר זיכרון של תושבי אזור אושוויינצ'ים שסייעו לאסירי KL Auschwitz" (עורך: הנריק שביבוצקי) וכן שני אלבומים: עבודה של מחברים רבים בנושא יהודי בנדין שגורשו לאושוויץ שנקרא "טרם לכתם" ועבודתה של הלנה קוביצה על הילדים בשם "אסור לשכוח אותם - הקרבנות הצעירים ביותר של KL Auschwitz".

נושאים אחרים הנוגעים למחנה-לשעבר אושוויץ וקרבנותיו שזכו כבר לטיפול ההיסטוריונים הם אומדנים של מספר הקרבנות, סיפורי בריחה, תנועת ההתנגדות ומנהיגיה, מחנות המשנה, מחנה IG Farbenindustrie-I Buna, ניסויים רפואיים בבני אדם, גורל יהודי לודז', הפולנים במחנה, הצוענים.

עם הכותבים והעורכים נמנים:
Franciszek Piper,
Henryk Świebocki,
Andrzej Strzelecki,
Piotr Setkiewicz,
Irena Strzelecka,
Andrzej Strzelecki,
Helena Kubica,
Teresa Wontor-Cichy,
Wacław Długoborski,
Adam Cyra.

גולת הכותרת של עבודת המחקר במוזיאון הוא פרסום רחב יריעה, בן חמישה כרכים, שיצא כבר במספר שפות: "אושוויץ 1940 – 1945 סוגיות יסוד בתולדות המחנה".

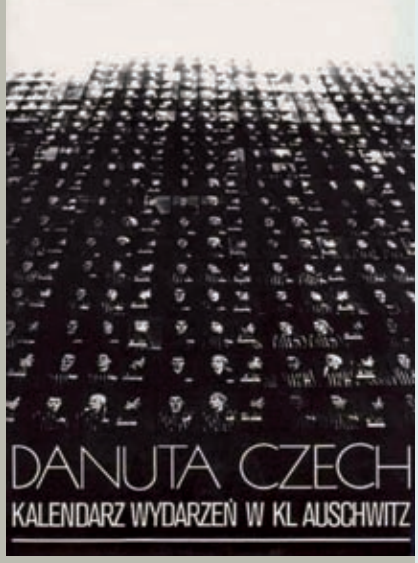

אחת העבודות החשובות ביותר בנושא KL Auschwitz היא "יומן האירועים ב-KL Auschwitz", פרי עטה של דנוטה צ'ך (Danuta Czech), היסטוריונית עובדת המוזיאון.

האלבום "אסור לשכוח אותם" המוקדש לזכרם של הילדים שהובלו למחנה, הוא פרי עבודה רבת שנים של ההיסטוריונית הלנה קוביצה (Helena Kubica). רב הילדים נרצחו מיד עם הגיעם לאושוויץ.

שימור אוספים ומוצגי המוזיאון

בטיפולה של מחלקת השימור נמצאים מעל 150 אתרים שנשמרו, כ-300 אתרי הריסות ובכללם שרידי ארבעה תאי גזים ומשרפות בבירנקאו, למעלה מ-13 ק"מ של גדרות עם 3,600 עמודי בטון ומתקנים שונים ורבים אחרים.

מחלקת השימור מטפלת ומשמרת למעלה מ-150 אתרים (כגון בלוקים, צריפים, מבני מחנה שונים), כ-300 הריסות ובכללן הריסות ארבעה תאי גזים ומשרפות בבירקנאו, שהם החשובים ביותר מבחינה היסטורית. כמו כן נשמרים מעל ל-13 ק"מ של גדרות עם 3,600 עמודי בטון ומתקנים רבים אחרים. על שטח של קרוב לאלפיים דונם יש קילומטרים רבים של דרכים כבושות, תעלות ניקוז, פסי רכבת עם שלוחה ורציף פריקה, שני מתקני טיהור שפכים, מאגרי מים למניעת שריפות ועוד. כמו כן המחלקה משמרת בקביעות את הצמחייה ואת העצים, הן ההיסטוריים והן מן התקופה שלאחר המלחמה, ובכלל זה כ-200 דונם יער.

המחלקה משמרת גם מסמכים, חפצי יום יום, תצלומים ועבודות אמנות. במוזיאון כאלפיים יצירות אמנות מן המחנה וכארבעת אלפים יצירות מתקופות מאוחרות יותר.

שיתוף הפעולה עם מוסדות להשכלה גבוהה (בכללם האוניברסיטה ע"ש קופרניקוס בעיר טורון, האקדמיות לאמנות בוורשה ובקרקוב, Fachhochschule בקלן ועוד) מאפשר יצירת פרויקטים חדשניים בתחום השימור תוך שיתוף הסטודנטים בסדנאות התנסות.

סדנת שימור

סדנת השימור הופעלה בשנת 2002 והיא אחת החדישות והמצוידות ביותר בפולין. הסדנה השלימה כבר כמה מפעלים חשובים: ניקוי ושימור של מעל 80 אלף נעליים, שנלקחו על ידי הס"ס מן הקרבנות; כמו כן עברו כבר תהליכי שימור חלקי המתכת במשרפות בירקנאו, כיסא הגינקולוג ממעבדת הניסויים של הרופא הגרמני קלאוברג, כמה עשרות מזוודות, ציורים, שרטוטים ותמונות, שחלקם מוצגים בתערוכות בפולין ומחוצה לה. כמו כן נעשה כבר שימור של חלק מן המסמכים המקוריים הגנוזים בארכיון של המוזיאון.

אחד ממגדלי השמירה. מחלקת השימור מטפלת הן בשטח המחנה והן באובייקטים הניצבים עליו.

חקר תולדות אושוויץ

ההיסטוריונים במוזיאון עוסקים בחקר תולדות מחנה אושוויץ. היום מתרכזת עבודתם בשלושה נושאים:

- זיהוי ודאי יותר של הקרבנות
- חקר נושאים שלא נחקרו עדיין לעומק הנוגעים לתולדות חלקיו השונים של המחנה ולקשריהן של יחידות ס"ס שונות עם אושוויץ
- עריכת המקורות לתולדות אושוויץ.

עבודות שימור באחד מן הצריפים בבירקנאו.

מעבדות שימור.

קבלת מידע על אסירים-לשעבר

מי שמבקש לקבל מידע על אסירים-לשעבר יכול לפנות אישית או בכתב אל "לשכת המידע על אסירים-לשעבר" (Biuro Informacji o Byłych Więźniach). עובדי הלשכה מספקים תשובות על סמך המסמכים ששרדו מן המחנה. אלא שרב הנספים באושוויץ לא השאירו אחריהם כל סימן כתוב – רב התיעוד הושמד על ידי הגרמנים עוד לפני שחרור המחנה ורב המגורשים למחנה מעולם לא נרשמו. הדבר נוגע בעיקר ליהודים שנשלחו לתאי הגזים בעקבות הסלקציה שנערכה על ידי אנשי הס"ס מייד עם הגיעם למחנה.

כתובת הדואר האלקטרוני של הלשכה היא archiwum@auschwitz.org.pl

ארכיון המוזיאון בקלעי

לאחר המלחמה נמצאו במחנה רשימות שנעשו בזמן המלחמה על ידי אסירים יהודים שהיו חלק מן ה"זונדרקומנדו" והוכרחו לשרוף את גופות הנרצחים. בצד עדויות האסירים, מהווים מסמכים אלה חומר חשוב המתעד את פשעי הנאצים. בתצלום נראים קטעים מכתב יד; מחברו אינו ידוע. הטקסט כתוב יידיש. כתב היד היה טמון באדמה והתגלה בשנת 1952 ליד הריסות תא גזים מס' 3. הוא מתאר בין השאר את תהליך השמדת היהודים בתאי הגזים.

המאגר הממוחשב

הכנת בסיס נתונים ממוחשב עם פרטי האסירים באושוויץ היא בעלת חשיבות עצומה להנצחת זכרם של האסירים והנרצחים במחנה. עבודת המחשוב נמשכת כל העת; כרגע יש כבר במאגר למעלה מחצי מליון רשומות ובהן מידע מ-56 אוספי מסמכים מן המחנה. המחשוב יאפשר גישה מהירה למידע וניתוח של מסמכי מקור ישירות על מסך המחשב.

הספרייה

בספרייה נמצאים ספרים התואמים את אופיו של המוזיאון. הכותרים עוסקים בעיקר בתולדות מלחמת העולם השנייה, השואה, בתי כלא ומחנות ריכוז עם דגש מיוחד על KL Auschwitz, וכן ספרים בנושאי אנטישמיות וגזענות. חלק גדול מכלל 30 אלף הכותרים תופסים ספרים העוסקים בתנועות ההתנגדות במהלך מלחמת העולם השנייה, תולדות הרייך השלישי וסוגיית הניאונאציזם. כמו כן יש בספרייה מבחר גדול של פרסומים הנוגעים לתולדות עם ישראל ומסורתו.

בנוסף לספרות תיעודית ומדעית, יש בספריית המוזיאון גם ספרות (זיכרונות, רומנים, סיפורים קצרים, שירים, מחזות) וכן מפות, אטלסים, אנציקלופדיות, מילונים וכתבי עת.

חלק נפרד בספרייה מהווה האוסף המיוחד ובו ספרים וכתבי עת שפורסמו ברייך השלישי.

צוות המאגר הממוחשב אחראי להכנת מסד הנתונים הממוחשב על האסירים ועל המגורשים למחנה אושוויץ.

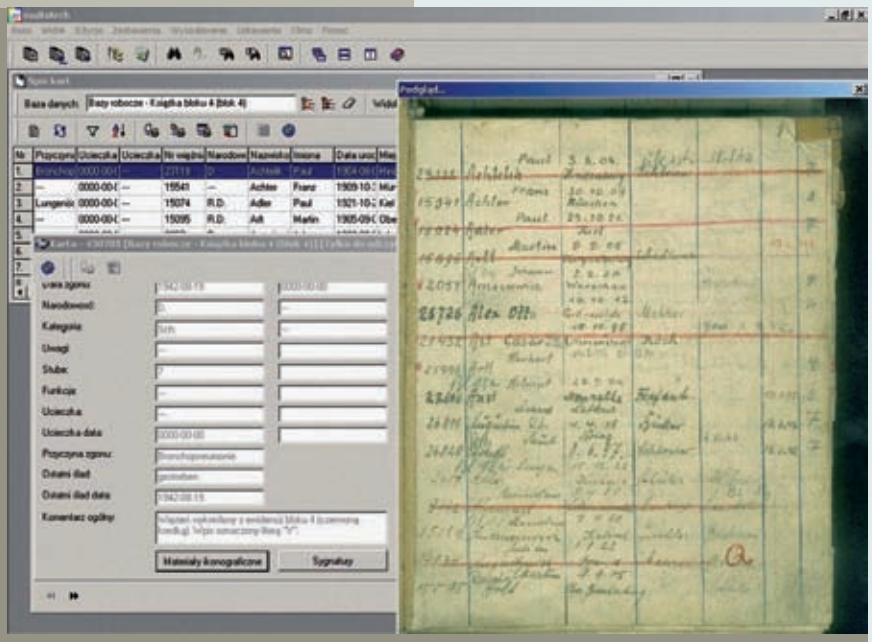

• **64 כרכי מסמכים –** מכון ההיגיינה של הס"ס (SS Hygiene Institut);
• **16 כרכים** של מסמכים אישיים של האסירים;
• **8 אלפים מכתבים וגלויות** שנשלחו על ידי אסירי המחנה;
• **כ-800 אלף תצלומי מיקרופילם** (בעיקר העתקים של מסמכי המחנה או מסמכים שהגיעו ממקורות אחרים);
• **למעלה מאלפיים הקלטות** של סיפורי אסירים-לשעבר;
• **למעלה מאלף קלטות וידיאו** בנושאי המלחמה וחיי המחנה;
• **כ-130 סרטים** תיעודיים, עלילתיים וקצרים בנושאי המלחמה וחיי המחנה;
• **161 כרכי "עדות",** ובהם למעלה מ-3,500 סיפורים של אסירי מחנות ריכוז, עובדי עבודת כפייה, תושבי מחוז אושוויינצ'ים וכד', ובסה"כ למעלה מ-30 אלף עמודים;
• **251 כרכים של "זיכרונות"** ובהם למעלה מ-1,400 זיכרונות של אסירי מחנות ריכוז, עובדי כפייה, תושבי מחוז אושוויינצ'ים וכד', ובסה"כ למעלה מ-45 אלף עמודים;
• **78 כרכים של מסמכי המשפט** של מפקד המחנה, רודולף הס, וסגל KL Auschwitz, בסה"כ כ-16 אלף עמודים;
• **192 כרכי "שאלונים"** שמילאו אסירים-לשעבר, ובסה"כ כ-20 אלף עמודים;
• **27 כרכי שאלונים לפי נושאים**, שמילאו אסירים-לשעבר, סה"כ כשמונת אלפים עמודים;
• **7 כרכים של מסמכים ודוחות הנוגעים לפינוי** אסירי KL Auschwitz בשנת 1945, למעלה מאלף עמודים.

ארכיון המוזיאון במחנה אושוויץ-בירקנאו

באוספי הארכיון נשמרים בין היתר מסמכי מקור מן המחנה. למעלה: כרטיס רישום של אסיר פולני שנאסר על פעילותו בתנועת ההתנגדות; למטה: קטע מרישום הפטירות במחנה ב"ספר המצבה היומית" של מחנה אושוויץ.

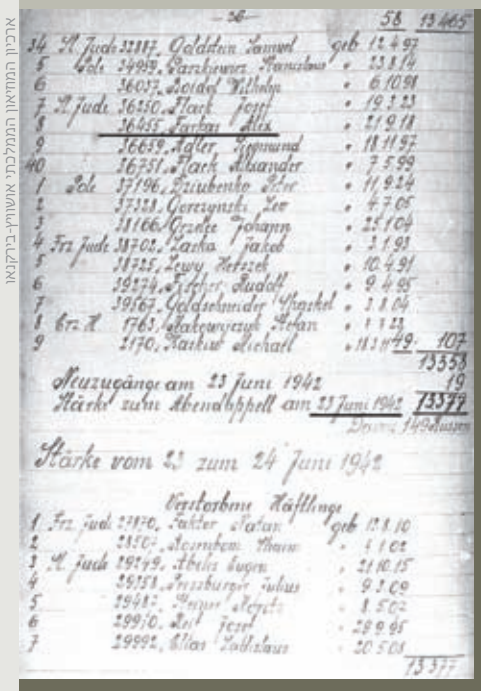
ארכיון המוזיאון במחנה אושוויץ-בירקנאו

קשרים עם אסירים-לשעבר

איסוף נתונים על אסירים-לשעבר

האגף לשיתוף פעולה עם אסירים-לשעבר הוא האחראי לקשר עם אסירים-לשעבר, לאיסוף החומרים ולעיבודם. עובדי האגף עוסקים גם ביצירת מפתחות שמיים ומפתחות מספריים של האסירים-לשעבר על סמך חומרי ארכיון שלאחר המלחמה (סיפורים, זיכרונות, עדויות וכיו"ב). בנוסף, הם רושמים את סיפוריהם של האסירים-לשעבר ושל מי שהיו מעורבים בהגשת עזרה לאסירים, עושים חיפושים בארכיונים ומנהלים פעילות מחקר וחינוך.

קטע ממכתב סודי מ-4 בספטמבר 1944 אל תנועת ההתנגדות הפולנית בקרקוב; מחברי המכתב – יחף צירנקייביץ וסטניסלב קלודינסקי – מודיעים על משלוח תצלום של "מבצע גזים" ועל האפשרות לצלם תצלומים נוספים.

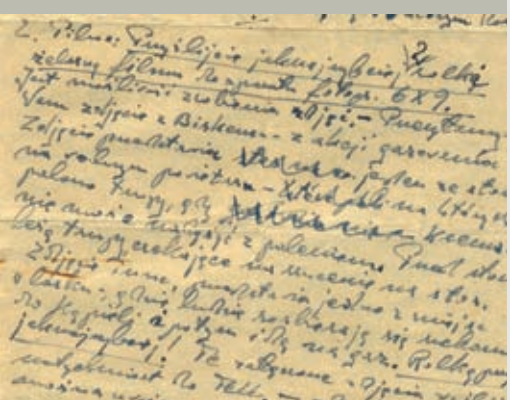
ארכיון המוזיאון במחנה אושוויץ-בירקנאו

האוספים

מחלקת האוספים אוספת ומאחסנת בעיקר חפצים מן המחנה וכן חפצים שנשדדו מן הקרבנות ונמצאו לאחר השחרור בתחומי המחנה ובסביבתו. כמו כן רשאי המחזיון לקבל מוצגים במתנה. בין אוספי המחזיון נמצאים בין היתר:

- למעלה מ-80 אלף נעליים;
- כ-3,800 מזוודות ובכללן 2,100 מזוודות עם שמות בעליהן;
- כ-12 אלף סירים;
- כ-40 ק"ג משקפיים;
- 460 תותבות;
- 570 יחידות בגדי הפסים של האסירים;
- 260 בגדים רגילים;
- 260 טליתות;
- 40 מ"ק חפצי מתכת מותכים שנאספו משטחי "קנדה" – מחסני החפצים שנשדדו מקרבנות הרציחות בבירקנאו;
- 6 אלפים מוצגי אמנות (בכללם כאלפיים חפצי אמנות שנעשו בידי אסירי מחנות הריכוז)

כמוכן שמורות במחזיון קרוב לשתי טונות שערות שנגזזו מראשיהן של המגורשות למחנה.

צילום: יעקב מקבצי

מחסני המחנה עולים באש לאחר שהובערו בינואר 1945 בידי הגרמנים הנסוגים מפני כוחות הצבא הסובייטי. למרות מאמציהם, לא הצליחו הנאצים להשמיד את כל ההוכחות לפשעיהם באושוויץ.

הארכיון

באוספי הארכיון נמצאים בין היתר מסמכים ששרדו מן המחנה, כ-39 אלף תשלילים של תצלומי האסירים עם בואם למחנה וקרוב ל-2,500 תצלומי משפחה שהביאו למחנה היהודים, בעיקר מגורשי הגיטאות בבנדין ובסוסנובייץ.

ארכיון המחנה באושוויץ-בירקנאו

רשימת האסירים שהגיעו לאושוויץ ב-26 בספטמבר 1941.

בין אוספי הארכיון נמצאים מסמכי מקור גרמנים הנוגעים למחנה, העתקי מסמכים שהגיעו ממוסדות אחרים בפולין ומחוצה לה, חומרים הנוגעים למשפטים שנערכו לאחר המלחמה לפושעים הנאצים, מסמכים שנוצרו במהלך המלחמה בתנועת ההתנגדות במחנה ובסביבתו, מסמכים שנוצרו לאחר המלחמה (זיכרונות, סיפורי אסירים וסיפורי אנשים אחרים), תצלומים, מיקרופילמים, תשלילים, סרטי תעודה וארכיון, עיבודים, ביקורות, הרצאות, תסריטים, תוכניות של תערוכות ומסמכים ארכיוניים שונים.

נכון להיום מכיל האוסף בין היתר:

- **כ-39 אלף תשלילים** של תצלומי אסירים עם הגיעם למחנה; את התצלומים עשו עובדי המינהל במחנה בתקופה שלפני הנהגת הקעקוע כאמצעי לזיהוי האסיר;
- **כ-200 תצלומים שנעשו על ידי אנשי ס"ס בירקנאו במהלך גירוש היהודים** מהונגריה בשנת 1944; **תצלומים אחדים** שצולמו בהסתר על ידי חברי הזונדרקומנדו ליד תאי הגז בבירקנאו; **כ-500 תצלומים** של אתרים שונים בשטח KL Auschwitz שצולמו על ידי הס"ס בשנות קיומו של המחנה;
- **קרוב ל-2,500 תצלומי משפחה** שהובאו על ידי המגורשים לאושוויץ (בעיקר של יהודי הגיטאות בנדין וסוסנובייץ); **כמה עשרות תצלומי אוויר** של שטחי המחנה שצולמו על ידי טייסים אמריקנים בשנת 1944 ותצלומים שנעשו לאחר השחרור על ידי עובדי המחזיון ועל ידי אחרים;
- **מסמכי מחנה ומסמכים הקשורים למחנה**, בכללם בין היתר:
  - 48 ספרי פטירות, שהכילו קרוב ל-70 אלף תעודות פטירה של הנרצחים באושוויץ;
  - 248 כרכי מסמכים של "מינהלת הבינוי הראשית של ואפן ס"ס ושל המשטרה באושוויץ" der Waffen (Zentralbauleitung SS und Polizei Auschwitz) ובהם התיעוד הטכני ותוכניות הבינוי והפיתוח של המחנה, של מתקני התשתית שלו וכן תוכניות בנייה מחדש של העיר אושוויינצ'ים;

פעילות המוזיאון

חובת המוזיאון על פי חוק היא איסוף, אחסון ושימור אוספים ומוצגים, עריכתם והנגשתם לציבור.

בשטח המחנה ובשטחים שלידו נמצאו לאחר השחרור אלפי חפצים, רכושם של היהודים שהובאו להשמדה: מזוודות (חלקן עם שמם וכתובתם של הנרצחים), טליתות, תותבות, משקפיים, נעליים וכיו"ב. חפצים אלה הם הבסיס לאוספי המוזיאון ומוצגים ברובם בבלוקים של מחנה אושוויץ I; בבלוקים אלה נמצאת התערוכה הכללית המציגה את שהתרחש במחנה.

בין אוספי המוזיאון יש גם תעודות ותצלומים וגם עבודות אמנות, גם כאלה שנעשו על ידי האסירים במחנה בהסתר וגם כאלה שנוצרו כבר לאחר השחרור. ערך תיעודי רב נודע לאוסף עשיר של תמונות ורישומים שעשו אסירים-לשעבר בשנים הראשונות לאחר השחרור. עבודות אלה מציגות תמונות מחיי המחנה והן מעין סיפור עדות של מי ששרדו. חלק גדול נוצר בידי אמנים שהיו מעורבים בהקמת המוזיאון והיו בין מתכנניו הראשונים.

בנוסף, מלקט המוזיאון מסמכים ותעודות של הנאצים וכן מסמכים ותעודות שנוצרו בשנות פעילותו של המחנה. בין האחרונים תעודות שנוצרו בידי חברי תנועות ההתנגדות במחנה ובסביבתו, וגם עבודות שנוצרו לאחר המלחמה: סיפורים וזיכרונות של אסירים-לשעבר ועדויות שניתנו במהלך משפטים נגד הנאצים שנערכו במדינות שונות; בנוסף נמצאת כאן ספרות עשירה מרחבי העולם על KL Auschwitz ועל הנאציזם.

אוסף בית התפוצות, תל אביב

פראנצישק יאזבייצקי, דיוקן עצמי.

מזוודותיהם של היהודים שגורשו לאושוויץ.

צילום: מוזיאון אושוויץ-בירקנאו

במחלקת האוספים יש קרוב לששת אלפים עבודות אמנות; אלפיים מתוכן נוצרו על ידי אסירי אושוויץ במחנה בזמן המלחמה.

תוכנית גלובלית לשימור שרידי המחנות: 155 אתרים (בין השאר צריפים ומגדלי שמירה) המשתרעים על פני 2000 דונם, 300 הריסות (בכלל זה הריסות של תאי גזים), קילומטרים רבים של כבישים וגדרות וכן מתקני תשתית אחרים כמו גם מסמכים וחפצים שנמצאים באוספים שונים.

המועצה הבינלאומית ליד מוזיאון אושוויץ

בשנת 1990 הקים שר התרבות והאמנות בממשלת פולין את המועצה הבינלאומית ליד מוזיאון אושוויץ. עם חברי המועצה נמנו אסירים-לשעבר של מחנה הריכוז אושוויץ, היסטוריונים ומומחים ממדינות שונות. המועצה היא גוף מייעץ וגם מוביל דעת קהל. המוזיאון מתייעץ עם המועצה בדבר החלטות כבדות משקל הקשורות בתפקוד אתר הזיכרון וגם בעניינים שנויים במחלוקת שאינם קשורים ישירות למוזיאון, אך מעוררים הדים בציבור הן בפולין והן מחוצה לה (לדוגמה, סוגיית מה שנקרא הסופרמרקט, מנזר הכרמליטים או צלבים בחצצייה).

בשנת 2000 הודיע ראש ממשלת פולין על הקמת המועצה הבינלאומית ליד מוזיאון אושוויץ. משך הכהונה של המועצה הוא שש שנים. המועצה קיבלה על עצמה את תפקידיה של המועצה הקודמת, אולם בניגוד למועצה הקודמת זהו גוף מייעץ לראש הממשלה בתחום השימור והניהול של כל אתרי זיכרון השואה בתחומי פולין, ולא רק של מחנה אושוויץ.

בשנת 2006 הוקמה מועצה חדשה. עם חבריה נמנים נציגי צרפת, ישראל, גרמניה, פולין, אוקראינה, ארה"ב ובריטניה. לראש המועצה נבחר שוב אסיר אושוויץ לשעבר, חסיד אומות העולם, הפרופ' ולדיסלאב ברטושבסקי.

הוועדה לתוכניות במרכז להוראת אושוויץ והשואה

בשנת 2005 הקים שר התרבות בממשלת פולין את הוועדה לתוכניות שליד המרכז להוראת אושוויץ והשואה, שהוקם באותה שנה במוזיאון. ועדה זו מסייעת למרכז בכל פעולותיו, כאשר המטרה היא בראש ובראשונה הנחלת זיכרון השואה והידע על קרבנות אושוויץ והשואה לדורות הבאים.

תצלום אווירי עכשווי של השטח ששימש את מחנה הריכוז אושוויץ II-בירקנאו.

צילום: וויצ'יך וויטקביץ

שטח המוזיאון

המוזיאון כולל שני חלקים של קומפלקס KL Auschwitz: המחנה המקורי (אושוויץ I) בעיירה אושוויינצ'ים ומחנה בירקנאו (אושוויץ II) בעיירה בז'ז'ינקה.

סוגיית השטח שצריך להיכלל בתחומי מוזיאון המתוכנן עוררה פולמוס חריף בפולין בשנות הארבעים של המאה העשרים. מחנות המשנה של אושוויץ היו מפוזרים, חלקם במרחק של עשרות קילומטרים מן המחנה הראשי. בסופו של דבר הוחלט לכלול בתחומי השטח המוגן כ-191 דונם שעליהם השתרעו שני המחנות העיקריים: אושוויץ I ואושוויץ II-בירקנאו.

כך נכללו במוזיאון השטחים שעליהם נמצאו כמעט כל מתקני ההשמדה ההמונית של היהודים ולמעלה מ-150 מתקני מחנה מקוריים, כגון הבלוקים וצריפי האסירים, השירותים הנלווים, בנייני המינהלה והנהלת המחנה, חדרי המשמר של הס"ס, המבנים שבהם התקבלו האסירים החדשים וגם מגדלי השמירה, שערי המחנה, כמה קילומטרים של גדר המחנה, דרכים פנימיות וכן רציף הרכבת, הרמפה (בבירקנאו). כמו כן נכלל בתחומי המוזיאון קבר האחים של כמה מאות אסירים שנספו ממש לפני כניסת חיילי הצבא האדום או לאחר שחרור המחנה.

רב מתקני המחנה נהרסו עוד לפני שחרורו. חלקם פורקו או נהרסו בשנת 1944 ובינואר 1945 בעת חיסול המחנה ומחיקת עקבות הפשעים על ידי אנשי הס"ס. חלק מצריפי העץ פורקו כבר לאחר השחרור.

בשנת 2002 הורחב תחום המחנה ונכלל בו גם השטח שעליו נמצא תא הגזים הראשון בבירקנאו, שכונה "הבית האדום הקטן"; בשנת 2004 נוסף הבניין שכונה "התיאטרון הישן" (בזמן המלחמה היו שם מחסני המחנה) וכן השטח שמסביבו (שם נמצאה החצצייה - מקום עבודת פרך והוצאות תכופות להורג).

אחזקת המוזיאון

המוזיאון כפוף ל"משרד התרבות והמורשת הלאומית" ומתוחזק על ידי פולין. רק בשנות ה-90 של המאה העשרים החלו להגיע משאבים גם ממקורות בינלאומיים: הודות לקרן רונלד ס. לאודר קמו במוזיאון מעבדות שימור מקצועיות. העזרה של גרמניה, של מדינות אחרות, של ארגונים שונים – ובכללם הקרן הצרפתית להנצחת השואה – ושל אנשים פרטיים, אפשרה שיפוץ נקודתי של אתרים נבחרים וקיום פרויקטים להנצחת הקרבנות.

בשנת 2008 קמה "קרן אושוויץ-בירקנאו". מטרתה היא הבטחת אמצעים לשימור אתר הזיכרון, כדי שהדורות הבאים של המבקרים יוכלו לראות במו עיניהם את המקומות האוטנטי של פשעי הנאצים במהלך מלחמת העולם השנייה.

המימוש של מטרה זו יתאפשר הודות ל"קרן הנצח" שתגיע, על פי התכנון, ל-120 מליון אירו. גיוס חד פעמי של סכום כזה יפתור את בעיית שימור "אתר הזיכרון אושוויץ-בירקנאו" למען הדורות הבאים. אמצעים אלה יהוו קרן קבועה ומושקעת היטב, והרווחים מן הקרן יאפשרו מימון עבודות שימור חיוניות כל שנה. כמו כן תתאפשר הנהגת

תמונת אוויר עדכנית של שטח מחנה אושוויץ I.

צילום: ויצ'יך קוצ'ינסקי

הקמת אתר הזיכרון ומוזיאון אושוויץ-בירקנאו

ההתחלה

חודשים אחדים לאחר סיום המלחמה ושחרור המחנות, החלה קבוצה של אסירים משוחררים פולנים לפעול למען הנצחת קרבנות אושוויץ. כשרק התאפשר, הגיעו חלקם אל אתר המחנה לשעבר כדי להגן על האובייקטים ששרדו ואף על ההריסות. הם הביאו להקמת ארגון למען "הגנה מתמדת על מחנה אושוויץ" וטיפלו באלפי עולי הרגל שהחלו להגיע לאתר כדי לחפש את עקבות קרוביהם, להתפלל ולחלוק כבוד לנרצחים.

עוד לפני הקמתו הרשמית של המוזיאון הכינו האסירים המשוחררים את התערוכה הראשונה באתר. היא נפתחה ב-14 ביוני 1947. בטכס הפתיחה השתתפו כחמישים אלף איש ובכללם אסירים משוחררים, משפחות הנרצחים, עולי רגל מרחבי פולין, נציגי שלטונות פולין וגם נציגי "הוועד המרכזי לחקר פשעי הנאצים" ונציגי "הוועד ההיסטורי היהודי המרכזי". כן השתתפו נציגי שגרירויות בריטניה, צ'כוסלובקיה וצרפת.

ההקמה

ב-2 ביולי 1947 קיבל הפרלמנט הפולני (ה"סיים") חוק בדבר שמירת עולמים על האתר ועל האובייקטים של המחנה והקים את "המוזיאון הממלכתי אושוויינצ'ים-בז'ז'ינקה" . בשנת 1999 הוחלף שם זה והוא עתה "המוזיאון הממלכתי אושוויץ-בירקנאו באושוויינצ'ים".

מוזיאון או אתר זיכרון?

על פי החלטת הפרלמנט הפולני משנת 1947 תפקידי המוזיאון הם: אבטחת אתר המחנה על כל חלקיו; איסוף עדויות וחומרים הנוגעים לפשעי הנאים באושוויץ, עיבודם המדעי והנגשתם.

אף על פי כן כל הסוגיות הקשורות לארגון המוזיאון, פעילותו והתפתחותו לא פסקו מלשמש נושא לדיון בקרב אסירים-לשעבר כמו גם בקרב מוזיאולוגים, רסטורטורים, היסטוריונים, מחנכים ונציגי התקשורת.

עוד בשלבי ההקמה של המוזיאון התלבטו בשאלה האם תפקידו רק לתאר את העבר או גם לבאר ולהסביר את המנגנונים העיקריים של המשט הנפשע. ההצעות שנשמעו הקיפו את כל האפשרויות: החל בתביעה לחרוש את כל השטח ועד להצעות לשמר שימור מרבי ולהציל כל מה שאפשר להציל.

גם השם "מוזיאון" שנוי במחלוקת. לא הכול מסכימים לשם "המוזיאון הממלכתי אושוויץ-בירקנאו". יש הסבורים שהמחנה לשעבר הוא קודם כל בית קברות. אחרים סבורים שזהו מקום זיכרון, מצבה; עוד אחרים טוענים שזהו מרכז להנצחה, מרכז חינוכי ומרכז לחקר קורותיהם של נרצחי המקום. למעשה ממלא המוזיאון את כל התפקידים האלה כולם, שכן אין הם סותרים זה את זה אלא משלימים זה את זה.

נערה את קבר אחיה שנרצח בידי הנאצים, ליד מחנה ההשמדה אושוויץ-בירקנאו, 1944. צילום: מוזיאון אושוויץ-בירקנאו

קבר אחים של קרבנות הנאצים שהתגלה לאחר שחרור המחנה.

נערה את הלווית קרבנות הימים האחרונים של המחנה, 1944. צילום: מוזיאון אושוויץ-בירקנאו

הלווית קרבנות הימים האחרונים של המחנה.

המוזיאון קם ביולי 1947. הוא משתרע בשטח שני מחנות ריכוז: אושוויץ I ואושוויץ II-בירקנאו. השטח הכולל הוא כ-191 דונם. בשנת 1979, לבקשת פולין, הוכרז שטח המחנה לשעבר כאתר מורשת עולמית של אונסק"ו.

הנעליים של קרבנות אושוויץ שנמצאו לאחר השחרור (קטע מחלון תצוגה). צילום: זבאו

השחרור

בשלהי שנת 1944, כאשר מתקפת הצבא האדום התקרבה אל האזור, החלו שלטונות המחנה להסוות את עקבות פשעיהם. הם השמידו מסמכים, פירקו חלק מן המתקנים, שרפו או פוצצו מתקנים אחרים. את האסירים שהיו מסוגלים ללכת פינו לתוככי הרייך

השלישי בימים 17 – 21 בינואר 1945, כאשר החיילים הסובייטים היו במרחק של 60 ק"מ בלבד מן המחנה, בפעולה לשחרור העיר קרקוב. כ-7 אלפים אסירים שאותם השאירו הגרמנים במחנה, שוחררו בידי הצבא האדום ב-27 בינואר 1945.

תצלום שבוצע במחתרת על ידי חוגדרקומנדו, קיץ 1944; נשלח אל מחוץ למחנה בעזרת תנועת הגרי הפולנית

בירקנאו. גופות היהודים שהומתו בתאי הגזים נשרפות באוויר הפתוח.

קרבנות מחנה הריכוז אושוויץ

(אמדן)

מוצא	מספר המגורשים	מספר הרשומים	מספר הנרצחים
יהודים	1.1 מיליון	200 אלף	1 מיליון
פולנים	140 – 150 אלף	140 אלף	70 – 75 אלף
צוענים (בני רומה)	23 אלף	23 אלף	21 אלף
שבויים סובייטים	15 אלף	12 אלף	14 אלף
אחרים	25 אלף	25 אלף	10 – 15 אלף
סה"כ	1.3 מיליון לערך	400 אלף לערך	1.1 מיליון לערך

הכין: פרנצ'ישק פיפר

תצלום שבוצע במחתרת על ידי חוגדרקומנדו, קיץ 1944; נשלח אל מחוץ למחנה בעזרת תנועת הגרי הפולנית

אסירים משוחררים עזבים את מחנה בירקנאו.

בנוסף ליהודים, פולנים, צוענים ושבויי מלחמה סובייטים, הנאצים שלחו למחנה לפחות: 7 אלפים צ'כים, 6 אלפים ביאלורוסים, 4 אלפים צרפתים, 2.5 אלף גרמנים ואוסטרים, 1.5 אלף רוסים, 800 סלובנים, 600 אוקראינים; כן היו במחנה (בין בודדים לבין כמה מאות) אסירים כמעט מכל מדינות אירופה.

תצלום שבוצע במחתרת על ידי חוגדרקומנדו, קיץ 1944; נשלח אל מחוץ למחנה בעזרת תנועת הגרי הפולנית

בין שבעת אלפים האסירים ששוחררו ב-27 בינואר 1945 היו למעלה מ-500 ילדים.

סיכום הטרנספורטים של היהודים לפי המדינות[1]

שמהן הובאו לאושוויץ

הונגריה	438 אלף[2]
פולין	300 אלף
צרפת	69 אלף
הולנד	60 אלף
יוון	55 אלף
צ'כיה ומורביה – טרזיינשטאט	46 אלף
סלובקיה	27 אלף[2]
בלגיה	25 אלף
גרמניה ואוסטריה	23 אלף
יוגוסלביה	10 אלפים
איטליה	7.5 אלפים
לטביה	1 אלף
נורבגיה	690
מחנות ריכוז ומקומות בלתי ידועים	34 אלף
סה"כ	1.1 מיליון

הכין: פרנצ'ישק פיפר

[1] בגבולות שלפני המלחמה
[2] בגבולות בזמן המלחמה

במאי וביוני 1944 גירשו הנאצים לאושוויץ קרוב ל-440 אלף יהודים מהונגריה. באותה תקופה צילמו צלמים גרמנים כמעט 200 תצלומים במחנה אושוויץ II-בירקנאו. בתצלומים הונצחו בין היתר הסלקציות שערכו אנשי הס"ס, אנשים בדרכם לתאי הגזים או בעת ההמתנה למותם וכן מיון חפצי הנרצחים.

צילום: ס"ס

מחנה הריכוז אושוויץ II-בירקנאו. יהודי הונגריה ברציף הפריקה - הרמפה. ברקע נראים מבני תאי הגזים והמשרפות.

אושוויץ – מקום השמדת יהודים

מאז שנת 1942 החל המחנה למלא תפקיד נוסף – מרכז ההשמדה ההמונית של יהודי אירופה. הם הומתו אך ורק בגלל מוצאם, ללא שום קשר לגילם, מינם, מקצועם, אזרחותם או השקפותיהם הפוליטיות. לאחר הסלקציה נשלחו למוות בתאי הגזים מי שנחשבו על ידי רופאי הס"ס כבלתי כשירים לעבודה: חולים, מבוגרים, נשים בהיריון, ילדים. אנשים אלה, שהיוו את רב הטרנספורטים, לא הוכנסו אל מסמכי המחנה, כלומר הם לא קיבלו מספר ולא נרשמו.

צילום: ס"ס

אולם התנורים במבנה תא הגזים והמשרפה מס' II בבירקנאו.

צילום: ישיד דוגאסיק

פחית ציקלון B וחלוקי צורן שמהם עלה הגז.

אושוויץ – מחנה ריכוז

במשך כל שנות קיומו היה אושוויץ מחנה ריכוז. עם השנים הוא הפך למחנה הריכוז הגרמני הגדול ביותר. תחילה שלחו אליו שלטונות הכיבוש בעיקר אסירים פוליטיים פולנים, שנחשבו מסוכנים במיוחד; בכללם היו מנהיגים חברתיים, אנשי רוח, משכילים, אנשי תרבות ומדע, חברי תנועות התנגדות וקצינים.

המשלוח הראשון של אסירים פוליטיים פולנים מנה 728 איש והגיע למחנה מבית הכלא בטרנוב ב-14 ביוני 1940. יום זה נחשב כיום תחילת פעילותו של המחנה. הגרמנים כלאו בו אזרחים פולנים במשך כל שנות קיומו. כמו כן נשלחו למחנה אנשים שנתפסו בשעת מבצעי מצוד שנערכו חדשות לבקרים ברחובות וכן קרבנות של פעולות גירוש, לעתים משפחות שלמות. כך נשלחו למחנה מגורשי אזור זמושץ, שהכובשים רצו ליישב בו גרמנים, וכן אסירים מוורשה במהלך מרד ורשה בשנת 1944.

עם הזמן החלו שלטונות הכיבוש לשלוח למחנה גם קבוצות אסירים ממדינות כבושות אחרות וכן צועניים (בני רומה) ושבויי מלחמה סובייטים. הם נרשמו וקיבלו מספרים. מאז 1942 נכללן במצבת המחנה גם יהודי הטרנספורטים ההמוניים שנשלחו אמנם להשמדה, אך עברו את הסלקציה של רופאי הס"ס ונמצאו כשירים לעבוד או לשמש קרבנות לניסויים הרפואיים הנפשעים של הנאצים.

מכלל 1.3 מליון האנשים שנשלחו לאושוויץ, הגיעו למחנה ונרשמו בו קרוב ל-400 אלף: כ-200 אלף יהודים, קרוב ל-150 אלף פולנים, כ-23 אלף צוענים, כ-12 אלף שבויי מלחמה סובייטים וכ-25 אלף אסירים בני לאומים אחרים. כמחציתם מתו בגלל רעב, עבודה קשה, טרור משתולל, הוצאות להורג וגם בגלל תנאי החיים הנוראים, המחלות והמגפות, העונשים, העינויים והניסויים הרפואיים הנפשעים. קרוב ל-200 אלף הועברו על ידי הגרמנים למחנות ריכוז אחרים, שם נספו רבים מהם. ביום שחרור המחנה נמצאו בו כ-7 אלפים איש.

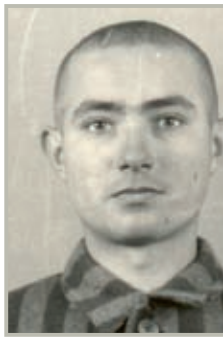

ס.ם. סוקצקי

יוסף שטרנבאך-שטראוס, אשוויץ, 1944

אדוארד גלינסקי (אסיר פוליטי פולני) ומאלה זימטבאום (יהודייה מבלגיה). ברחו מאושוויץ בקיץ 1944. כעבור שבועיים נתפס זוג האוהבים ונדון למוות על ידי הגסטפו.

הקטגוריות של אסירי KL AUSCHWITZ וסימונן

	יהודים	משנת 1942 היו הקבוצה הגדולה ביותר במחנה. רשומים כ-200 אלף איש.
	אסירים פוליטיים	בסך הכול כ-160 אלף איש. רובם פולנים שנתפסו בזמן פעולות שונות של הגרמנים או בגלל פעילותם בתנועות התנגדות.
	אסירים א-סוציאליים	בקטגוריה זו נרשמו בראש ובראשונה למעלה מ-21 אלף צוענים.
SU	**שבויי מלחמה סובייטים**	כ-15 אלף, מתוך זה כ-12 אלף אסירים רשומים.
EH	**אסירי משמעת**	הגיעו למחנה בגלל פגיעה – אמיתית או מדומה – במשמעת העבודה. מספרם נאמד ב-11 אלף.
PH	**אסירי משטרה**	היו אלה אך ורק פולנים. רשמית הם לא היו אסירי KL Auschwitz. כאשר בתי הכלא של הגסטאפו בערים קטוביץ ומיסלוביץ התמלאו, שלחו את האסירים למחנה והם המתינו שם למשפטם בפני בית דין שדה. רובם נדונו למוות בירייה. מספרם נאמד בכמה אלפים.
	אסירים פליליים	כמה מאות אסירים, בעיקר גרמנים. מתוכם נבחרו בדרך כלל "אסירים בתפקיד", שסייעו לאנשי הס"ס במחנה לשמור על המשמעת.
	עדי יהווה	נכלאו במחנה בשל התנהגות ועמדות הנובעות מאמונה דתית. בקטגוריה זו נרשמו לפחות 138 איש, רובם גרמנים.
	הומוסקסואלים	לפחות כמה עשרות אסירים, בעיקר גרמנים.

מחנות המשנה של אושוויץ

בשנים 1942–1944 הוקמו בסך הכול **47 מחנות משנה ומפקדות חיצוניות של מחנה הריכוז אושוויץ**. כולם ניצלו את כוח העבודה של האסירים.

מחנות המשנה והמפקדות הוקמו בעיקר ליד מכרות, מפעלי פלדה ומפעלי תעשייה גרמנים אחרים בשלזיה עילית וכן ליד משקים חקלאיים.

בשנת 1943 כלל קומפלקס מחנה אושוויץ שלושה מחנות גדולים: אושוויץ I, אושוויץ II-בירקנאו ואושוויץ III-מונוביץ, וכן כמה עשרות מחנות משנה קטנים יותר.

בידוד מן העולם החיצוני

הגרמנים הקיפו את כל המחנות ומחנות המשנה הכלולים בקומפלקס אושוויץ בגדרות תיל ובמגדלי שמירה וכל קשר בין האסירים לבין העולם החיצוני היה אסור בהחלט. עם זאת,

השטח המבודד היה גדול יותר מן המשטח המגודר וכלל בנוסף שטח של כ-40 קמ"ר (שנקרא "תחום האינטרסים" – Interesengebiet) שהשתרע מסביב למחנות אושוויץ I ואושוויץ II-בירקנאו.

תנועת ההתנגדות – במחנה ובסביבתו

למרות תנאי החיים הקשים במחנה ולמרות הטרור הרצוף שהופעל עליהם, השתדלו האסירים לשמור על צלם אנוש. אחד הביטויים לכך הייתה תנועת ההתנגדות, המאורגנת והספונטנית כאחת. מאבק האסירים בתוך המחנה התרכז בעיקר בהצלתם ממוות של אסירים אחרים. תנועת ההתנגדות התבטאה גם באופנים אחרים: פעילות צבאית, פוליטית, תרבותית ודתית.

ניצני ההתארגנות של תנועות ההתנגדות במחנה הופיעו כבר במחצית השנייה של שנת 1940. אלה הוקמו בעיקר על ידי האסירים הפוליטיים הפולנים, שהיו אז קבוצת האסירים הגדולה ביותר. בנוסף קמו במחנה בשלהי 1942 ובתחילת 1943 ארגוני

אסירים בני לאומים אחרים. ב-7 באוקטובר 1944 ארגנה קבוצת אסירים של הזונדרקומנדו (Sonderkommando) מרד מזוין: הם הרגו כמה אנשי ס"ס והרסו את אחת המשרפות.

מרכיב חיוני בפעילות תנועת ההתנגדות במחנה היה הניסיון להודיע לעולם על פשעי הנאצים במחנה אושוויץ. הדבר התאפשר הודות לקשרים עם חברי תנועת ההתנגדות הפעילה בסביבת המחנה. הם תיווכחו בהעברת המידע מן המחנה אל העולם החיצוני.

מרגע הקמת המחנה על ידי הגרמנים, עזרו יושביה הפולנים של אושוויינצ'ים והסביבה לאסירים בכל דרך ותוך סיכון חיים; הם סיפקו מזון ותרופות וארגנו בריחות מן המחנה.

תצלום: ס"ס

תצלומים של אסירים רשומים במחנה: ילד יהודי, צוענייה צעירה, בחורה פולנייה.

כרטיס אישי של אסיר פולני, שנאסר בעוון עזרה ליהודים.

ארכיון המוזיאון הממלכתי אושוויץ-בירקנאו

ויטולד פילצקי, אסיר פוליטי פולני, אחד המארגנים והמנהיגים של תנועת ההתנגדות במחנה, מחברם של דוחות סודיים שנשלחו אל מחוץ למחנה.

סטניסלב זמקביץ', אושוויץ, 1942

הרחבת המחנה

מיקומו של המחנה – בלב לבה של אירופה הכבושה – וכן תשתית תחבורתית טובה גרמו לשלטונות הגרמנים להרחיב מאד את המחנה ולגרש אליו אנשים כמעט מכל היבשת. בתקופת השיא של פעילותו, **מחנה אושוויץ היה מורכב משלושה חלקים עיקריים:**

• **החלק הראשון והישן ביותר הוא אושוויץ I**. מחנה זה נקרא שטאמלאגר (Stammlager) – מחנה האם. במחנה זה נכלאו 12 – 20 אלף איש והוא הוקם במחצית שנת 1940 בשטח של בסיס צבאי פולני ובמבנים שלו; הבסיס הורחב בהדרגה, כדי להתאימו לצורכי המחנה;

• **החלק השני הוא מחנה אושוויץ II-בירקנאו** . בשנת 1944 היו בו למעלה מתשעים אלף אסירים. זה היה המחנה הגדול ביותר בין מחנות אושוויץ השונים.

בבנייתו הוחל בסתיו 1941 בשטחי הכפר בז'ז'ינקה המרוחק 3 ק"מ מאושוויינצ'ים. את אוכלוסיית הכפר גירשו ואת הבתים פירקו. בבירקנאו הוקמו המתקנים הגדולים באירופה הכבושה להשמדה המונית - תאי הגזים – שם רצחו הנאצים את רב היהודים שהגיעו למחנה;

• **החלק השלשי – מחנה אושוויץ III-מונוביץ** (שנקרא גם בונה - Buna). בקיץ 1944 היו בו מעל 11 אלף אסירים. תחילה היה זה אחד ממחנות המשנה של אושוויץ, שהוקם בעיירה מונוביצה (Monowice) המרוחקת 6 ק"מ מאושוויץ. המחנה הוקם ליד מפעלי גומי סינתטי ובנזין בשם בונה-ורקה (Buna – Werke), שנבנו בזמן המלחמה על ידי הקונצרן הגרמני IG Farbenindustrie. בנובמבר 1944 זכה המחנה לעצמאות ונקרא מעתה "מחנה הריכוז מונוביץ". רב מחנות המשנה של אושוויץ היו כפופים למחנה זה.

צלם לא ידוע

אפריל 1941
הגרמנים מגרשים את יהודי העיירה אושוויינצ'ים. לפני המלחמה מנתה עיירה זו 12 אלף תושבים, מתוכים 7 אלפים יהודים.

תצלום: ס"ס, 1943

בניית בית המרחץ של המחנה. ברקע נראים תאי הגזים ומשרפות מס' IV ומס'V (בין העצים).

תצלום אווירי שנעשה על ידי טייסי בנות הברית בשנת 1944. בתצלום נראים בין היתר: מחנות אושוויץ I, אושוויץ II-בירקנאו, אושוויץ III-מונוביץ והמפעלים הכימיים IG Farben.

צלם לא ידוע

מחנה העבודה טשביניה – Arbeitslager Trzebinia אחד מכמה עשרות מחנות המשנה של אושוויץ.

מחנה אושוויץ הוקם על ידי שלטונות הכיבוש הגרמני בפרברי העיירה אושוויינצ'ים, עיירה פולנית שסופחה על ידי הנאצים לרייך השלישי. שם העיירה שונה לאושוויץ וזה היה גם שם המחנה: KONZENTRATIONSLAGER AUSCHWITZ

צלם לא ידוע

סגל ס"ס במחנה אושוויץ
בשנות קיומו של המחנה שירתו בו יותר משמונת אלפים אנשי ס"ס ומפקחות ס"ס.

אנשי הס"ס איישו גם את תפקידי הניהול של המחנה, את יחידות השמירה ואף נטלו חלק בהשמדה ההמונית של היהודים ובהוצאות להורג של אסירים. תחילה היה סגל הס"ס של המחנה מורכב מגרמנים בלבד. עם הזמן גויסו ליחידות אלה גם מי שכונו "פולקסדויטש" - אזרחי מדינות אחרות שהצליחו להוכיח את מוצאם הגרמני וחתמו על רשימת הלאומיות הגרמנית, ה-Volskliste. במשך שנות קיומו של מחנה אושוויץ שירתו בו יותר משמונת אלפים אנשי ס"ס ומפקחות ס"ס.

גירוש אוכלוסיית הסביבה

בשנים 1940 – 1941 גירשו הגרמנים את דיירי אחת השכונות של העיירה אושוויינצ'ים. כאן הוקם המחנה. הם גם גירשו את דייריהם של שמונה כפרים בסביבת המחנה. כל היהודים, שהיוו כ-60% מאוכלוסיית העיירה לפני המלחמה, גורשו לגטאות, ופולנים רבים נשלחו אל הרייך, לעבודות כפייה.

בעיירה ובסביבתה נהרסו 1200 בתים. בשטח שליד המחנה הוקם העורף הלוגיסטי שלו – בתי מלאכה, מחסנים, משרדים וגם מגורים לסגל המחנה. חלק מן הבניינים שפונו מיושביהם יועדו לסגל הס"ס של המחנה – קצינים ונגדים -שהגיעו למקום לא אחת עם כל משפחותיהם, וכן למגורשים הגרמנים, לפקידים ולשוטרים. מפעלי התעשייה שהיו במקום לפני המלחמה עברו לידי הגרמנים. חלקם הורחבו, חלקם חוסלו ובמקומם קמו מפעלים חדשים, שהתאימו לצורכי המלחמה של הרייך השלישי. הפועלים במפעלים אלו, ובמיוחד במפעל הכימי הגדול IG Farbenindustrie היו 11 אלף עובדי כפייה שהובאו למקום – בעיקר פולנים, רוסים וצרפתים.

צלם לא ידוע

העיר טרנוב. אסירים פוליטיים פולנים בדרכם למחנה הריכוז אושוויץ. המשלוח הראשון הגיע למחנה מבית הכלא בטרנוב ב-14 ביוני 1940.

צלם לא ידוע

גירוש האוכלוסייה הפולנית מהשטחים הסמוכים למחנה. תצלום מתקופת המלחמה.

אושוויץ שכנה בלב לבה של אירופה הכבושה. במפה: בשחור - הרייך השלישי עם מדינות הלווין; באפור - השטח הכבוש ושטחים בשליטת הרייך השלישי במהלך מלחמת העולם השנייה. גבולות המדינות צוינו על פי המצב שלפני 1939.

מחנות הריכוז הנאצים

הגרמנים התחילו להקים מחנות ריכוז בגרמניה כבר בשנת 1933. במחנות נכלאו אנשים שנחשבו "אלמנט בלתי רצוי", כמו מתנגדי המשטר הנאצי, פושעים ויהודים. בזמן המלחמה החלו הגרמנים להקים מחנות ריכוז גם בשטחי המדינות הכבושות.

מחנה הריכוז אושוויץ - Konzentrationslager Auschwitz (KL) - כמו מחנות הריכוז האחרים, היה מוסד ממשלתי, מנוהל על ידי השלטון המרכזי של גרמניה. הפיקוח הישיר היה בידי "המשרד למשק ולמינהל" (WVHA) של הס"ס, ואילו האחראי על משלוחי האנשים למחנה ועל השמדתם היה "המשרד הראשי לביטחון הרייך" (RSHA).

אושוויץ 1940 – 1945
תקציר תולדות המחנה

ההקמה

מחנה הריכוז הגרמני הנאצי אושוויץ הפך לסמל של שואה, רצח עם וטרור. המחנה הוקם באמצע שנת 1940 בפרבריה של העיירה הפולנית אושוויינצ'ים, שצורפה על ידי הנאצים לתחומי הרייך השלישי. שמה של העיירה הוחלף לשם הגרמני אושוויץ ושם זה היה גם לשמו של המחנה: מחנה הריכוז אושוויץ – KL Auschwitz.

הסיבה המיידית להקמת המחנה הייתה הצפיפות הרבה בבתי הכלא הקיימים; הצפיפות נוצרה בשל העלייה הגדולה במספר הפולנים שנעצרו על ידי המשטרה הגרמנית. התכנון הראשוני היה להקים מחנה ריכוז נוסף בשורת המחנות שמשטר הטרור הנאצי החל להקים כבר מתחילת שנות השלושים. ראוי לציין שהמחנה מילא את התפקיד הזה במשך כל שנות קיומו, אפילו כאשר הוא הפך – משנת 1942 – למרכז הגדול ביותר להשמדה המונית של יהודים.

סגל מחנה אושוויץ הורכב מחברי ארגון הס"ס (יחידות משמר – Schutzstaffeln). יחידות אלה הוקמו כמשמר עלית, שתפקידו להגן על כינוסים של חברי המפלגה הנאצית. עם הזמן חשיבות יחידות הס"ס ברייך השלישי עלתה פלאים. הם הפכו לארגון האחראי לתפקידים רבים במסגרת מינהל המדינה, המשטרה והצבא ומשורותיהם יצא סגל מחנות הריכוז.

לפני אושוויץ

"היהודים הם גזע שיש להשמידו השמדה טוטאלית."
הנס פרנק, מושל הגנרלגוברנמן בפולין הכבושה.

"עלינו לשחרר את העם הגרמני מפולנים, רוסים, יהודים וצוענים."
אוטו תיראק, שר המשפטיםברייך השלישי.

"תפקידנו החשוב ביותר הוא למצוא את כל המנהיגים הפולנים, [...] כדי שאפשר יהיה לנטרל אותם. [...] כל אנשי המקצוע ממוצא פולני ינוצלו בתעשיית המלחמה שלנו. ואחר כך ייעלמו כל הפולנים מעל פני האדמה."
היינריך הימלר, ראש הס"ס.

כינוס המפלגה הנאצית בנירנברג, 1937. חברי תנועת הנוער הנאצית, ההיטלריוגנד, מברכים את אדולף היטלר, שאמר בין היתר: "אנחנו נחנך לנו נוער, שהעולם כולו ירעד מפניו. אני רוצה נוער מוכן לתוקפנות, שתלטן, יהיר, נחוש, אכזר".

האידיאולוגיה הנאצית

אלה הם רכיבי היסוד של האידיאולוגיה הנאצית: שנאה ליהודים, לדמוקרטיה, לקומוניזם וביטחון בעליונות העם הגרמני על עמים אחרים. בשאיפתם ליצירת חברה "טהורת גזע", תכננו הנאצים את השמדת היהודים וכן את השמדתם של בני העמים הסלאביים, הצוענים ואחרים.

אחת הסיבות לתוקפנות הגרמנית ולפרוץ מלחמת העולם השנייה הייתה שאיפתה של גרמניה הנאצית לכיבוש שטחים חדשים, כדי ליישב בהם אוכלוסייה גרמנית. בנובמבר 1937 הגדיר אדולף היטלר, מנהיג הרייך הגרמני ויוצר המפלגה הנאצית (NSDAP) שתפסה את השלטון בגרמניה בשנת 1933, את יעדיה של המלחמה המתוכננת: "במקרה שלנו לא מדובר בכיבוש אנשים, אלא אך ורק בהשגת מרחב מתאים לחקלאות".

פרוץ מלחמת העולם השנייה

ב-1 בספטמבר 1939 תקף הצבא הגרמני את פולין וכבש אותה וב-17 בספטמבר כבש אותה גם הצבא הסובייטי; פולין חולקה. חלק מן השטח, ובכללו גם האזור בו שוכנת העיירה אושוויינצ'ים, סופח לרייך השלישי. במרכז פולין הוקם הגנרלגוברנמן, אזור שנשלט לחלוטין על ידי מנגנון המינהל הנאצי וסר למרותה של גרמניה.

מזרח המדינה סופח לברית המועצות בהתאם להסכם בינה לבין גרמניה מאוגוסט 1939. כאשר פרצה המלחמה בין שתי מדינות אלה ביוני 1941, נמצא גם חלק זה של פולין תחת הכיבוש הגרמני. באפריל 1940 תקפו צבאות גרמניה את דניה ואת נורבגיה, במאי את בלגיה, הולנד, לוקסמבורג וצרפת. באפריל 1941 תקפו הגרמנים את יוגוסלביה ויוון וביוני – את בעלי בריתם עד לא מכבר – את ברית המועצות. בסתיו 1941 היה רב שטחה של אירופה תחת הכיבוש הגרמני.

תוכן

לפני אושוויץ 3
האידיאולוגיה הנאצית 3
פרוץ מלחמת העולם השנייה 3
מחנות הריכוז הנאצים 4
אושוויץ 1940 – 1945. תקציר תולדות המחנה 4
ההקמה 4
גירוש אוכלוסיית הסביבה 5
הרחבת המחנה 6
מחנות המשנה של אושוויץ 7
בידוד מן העולם החיצוני 7
תנועת ההתנגדות – במחנה ובסביבתו 7
אושוויץ – מחנה ריכוז 8
אושוויץ – מקום השמדת יהודים 9
השחרור 12
קרבנות מחנה הריכוז אושוויץ 12
הקמת אתר הזיכרון ומוזיאון אושוויץ-בירקנאו 13
ההתחלה 13
ההקמה 13
שטח המוזיאון 14
אחזקת המוזיאון 14
המועצה הבינלאומית ליד מוזיאון אושוויץ 15
הוועדה לתוכניות במרכז להוראת אושוויץ והשואה 15
פעילות המוזיאון 16
האוספים 17
הארכיון 17
קשרים עם אסירים-לשעבר 18
המאגר הממוחשב 19
הספרייה 19
שימור אוספים ומוצגי המוזיאון 20
סדנת שימור 20
חקר תולדות אושוויץ 20
התערוכות ומפעל ההנצחה 22
התערוכה הכללית בשטח מחנה הריכוז אושוויץ I 22
הנצחת בירקנאו 23
תערוכות לאומיות 23
תערוכות מתחלפות ותערוכות ניידות 24
ההוצאה לאור 24
אתר האינטרנט 25
פעילות חינוכית 25
המרכז הבינלאומי להוראת אושוויץ והשואה 25
ביקור באתר מחנה ההשמדה לשעבר 26
שעות הביקור 27
הביקור – הערות כלליות 27
אתר מחנה אושוויץ I 28
אתר מחנה אושוויץ II-בירקנאו 28
ביקור מודרך 28
ספרי הדרכה 28
סרט תיעודי 29
המעבר בין המחנות 29
כתובת המוזיאון 29
תולדות אושוויץ – לוח אירועים 30

אושוויץ-בירקנאו

עבר והווה